

XÜMSÜN HÖKMLƏRİ

**MÜƏLLİF:
SEYİD MÜCTƏBA HÜSEYİNİ
TƏRCÜMƏ EDƏN:
MƏHƏMMƏD ƏHMƏD**

نام کتاب..... احكام خمس
مؤلف..... سيد مجتايى حسيني
مترجم:..... محمد احمد
ناشر:..... فانز
تاريخ چاپ:..... ۱۳۸۵
نوبت چاپ:..... اول
تيراژ:..... ۳۰۰۰

Kitabın adı:.....Xümsün hökmləri
Müəllif:.....Seyid Müctəba Hüseyini
Tərcümə edən:.....Məhəmməd
Əhməd
Nəşr edən:.....Faiz
Tiraj:.....۳۰۰۰
Çap növbəsi:.....Birinci
Çap tarixi:.....۲۰۰۷

۹۷۸-۹۶۴-۸۹۳۴-۳۶-۶

MÜQƏDDİMƏ

Sorğu-sual insan yaranışının başlağıcından özünü göstərmiş, öz yaşıl qanadına mələkləri oturtmuş, saralmış yarpağına şeytani sovrmuş və bu arada insanlıq məqamını göstərmişdir. Əmirəl-mö`minin həzrət Əli (ə) necə də gözəl buyurmuşdur:

*Yerdən cücərsə həm gül, həm tikan,
Sual da, cavab da elm babından.*

Bəli, səmavi suallar verən hər bir kəs cavab olaraq elm və bilik əldə edəcək. Cəmiyyət və mədəniyyətin inkişaf və sabitliyi səmimi suallar və düşüncəli cavablardan asılıdır. İslami ölkəmizin iftixarlarından biri budur ki, bir tərəfdən pak qəlbli, kamillik sorağında olan, həqiqətlə maraqlanan gənclərimiz çoxdur, digər tərəfdən çox dəyərli ayinlərimiz var. Bu ayinlərdəki uca maarif suallarına cavab axtaran təşnə qəlbləri sirab edir.

Elm və mədəniyyət mərkəzinin müşavirə və sorğu qurumu aktual sualları cavablandırmaq və yaşıl elm nihalını bara-bəhrəyə gətirmək üçün məclis təşkil etdi. Alim və düşüncəli gənclərimiz üçün səbir daşı ola bilsək iftixar duyuruq.

Qeyd olunmalıdır ki, dini mədəniyyətin genişlənməsi istiqamətində rəhbərlik məqamının nümayəndəliyi universitetlərdə elmi qruplarla həmkarlıq edərək əmindən çox tələbə sorğusunu cavablandırmışdır. Bu idarə ^ elmi və mütəxəssis qrupdan ibarətdir: Qur`an və hədis qrupu; əhkam qrupu; fəlsəfə qrupu; tərbiyə və psixologiya qrupu; siyasi təfəkkür qrupu; mədəni və ictimai qrup; tarix qrupu.

Qarşınızdakı kitabda dəyərli alim höccətül-İslam seyid Müctəba Hüseyni tərəfindən cavablandırılmış fiqhi suallar məcmusudur. Bu məcmuənin xüsusiyyətləri və tənzim üslubu aşağıda bəyan olunur.

a) Sualların cavabı mənbələr və sənədlərlə birlikdə qeyd olunmuşdur.

b) Eyni məzmunlu cavablar eyni təbirlə və rəvan şəkildə tərtib olunmuşdur; bu səbəbdən də cavabların çoxu iqtibas edilmişdir.

v) Daha çox arxayınlıq üçün sənədlərə istinad etməkdən əlavə, böyük mərcə alimlərin katibliyindən də cavab alınmışdır.

q) Kitabın tənzimində ilkin fətva kimi imam Xomeyninin nəzəri bildirilmiş, digər mərcə alimlərin baxışı əlifba sırası ilə zikr olunmuşdur:

Həzrət ayətullah hacı şeyx Məhəmməd Təqi Behcət.

Həzrət ayətullah hacı şeyx Mirza Cavad Təbrizi.

Həzrət ayətullah hacı Seyid Əli Hüseyni Xamenei.

Həzrət ayətullah hacı Seyid Əli Hüseyni Sistani.

Həzrət ayətullah hacı şeyx Lütfullah Safi Gülpayqani.

Həzrət ayətullah hacı şeyx Məhəmməd Fazil Lənkərani.

Həzrət ayətullah hacı şeyx Hüseyn Nuri Həmədani.

Həzrət ayətullah hacı şeyx Nasir Məkarim Şirazi.

Həzrət ayətullah hacı şeyx Hüseyn Vəhid Xorasani.

Qeyd etməliyik ki, kitabın mətnində mərcə alimlərin adı qısa şəkildə verilmişdir. Bu qısaltmaya görə onlardan üzr diləyir və Allah-təalanın dərgahından izzət-salamatlıq istəyirik.

Allahın tövfiqi ilə bu məcmuəni tədricən davam etdirib sizə təqdim etmək fikrindəyik. Sizin dəyərli

təklifləriniz və tənqidləriniz bu qəbildən olan məcmuələrin tərtibində bizə yardımçı olacaq.

Sonda möhtərəm müəllif və müşavirə, sorğu qurumunun həmkarlarına, xüsusi ilə höccətul-İslam Seyid Məhəmməd Təqi Ələvi və Saleh Qənnadi cənablarına təşəkkür edirik. Bu insanlar məcmuənin hazırlanmasında xeyli təlaş göstərmişlər. Allah-təaladan bu əzizlər üçün daha çox tövfiq diləyirik. Onların Əhli-beyt məktəbinə və cəmiyyətinə, xüsusi ilə də universitetlərin dini mədəniyyətinə daha çox xidmət edəcəyi ümidindəydik.

*Mədəniyyət mərkəzi qurumunun məs`ulu Seyid
Məhəmməd Riza Fəqih*

BİRİNCİ FƏSİL

XÜMSÜN MƏQAMI

XÜMSÜN ƏHƏMIYYƏTI

Sual 1: Xümsün əhəmiyyətini bəyan edin.

“Xüms” İslamın vacib hökmlərindən biridir. Qur`an xümsün əhəmiyyətini bəyan edərkən onu imanla əlaqələndirmişdir: **“Əgər siz Allaha və haqla batilin ayırd edildiyi gün bəndəmizə nazil etdiyimiz ayələrə iman gətirmisinizsə, bilin ki, ələ keçirdiyiniz hər hansı qənimətin beşdə biri Allahın, peyğəmbərin, onun qohum-əqrəbasının, yetimlərin, yoxsulların və yolçularındır. Allah hər şeyə qadirdir!”**¹

Xüms və cihad iman əsilli iki prinsipdir. Bu iki hökmə əməl var-dövlət toplamaq həvəsi ilə mübarizə, nəfsi aldadcı dünya görüntüləri və tamahkarlıqdan qorumaqla gerçəkləşir. Allah xümsü ehtiram olaraq peyğəmbər və onun övladlarına məxsus etmişdir.

Həzrət Baqir (ə) buyurub: “Bizim haqqımızı ödəmədikdə heç bir kəs üçün üzərinə xüms gəlmiş malı yemək caiz deyil.”²

İmran ibn Musa deyir: Xüms ayəsini həzrətə oxudum. O buyurdu: “Allaha məxsus hər bir şey peyğəmbərə çatır. Peyğəmbərə məxsus şeylər isə bizə (Əhli-beytə (ə)) çatacaqdır.” Sonra dedi: “Allah mö`minlərə verdiyi ruzini beş qismə bölüb. Bir qismini Allah yolunda infaq etsinlər, dörd qismini isə halallıqla yesinlər...” Bu göstərişlərə əməl etmək çətindir. Yalnız iman yolunda Allahın imtahan

¹ “Ənfal” surəsi, ayə 41.

² “Vəsailuş-şiə”, 7-cı cild, 1-ci bab, 4-cü hədis.

etdiyi şəxslər bu göstərişlərə əməl edib, çətinliklərə səbr edirlər.¹

XÜMSÜN ZƏRURİLİK DƏLİLİ

Sual 1: Xümsün (xüsusi ilə qazanc xümsünün) zərurilik dəlili nədir?

İslamda mühüm maliyyə vacibatlarından biri də xümsdür. Xüms əməli hökmlər (fürui-din) və ibadətlərdən sayılır. Beləliklə, xüms (Allaha) yaxınlıq məqsədi ilə verilməlidir. Bütün İslam məzhəbləri (şiə və sünni) xümsün zərurilik prinsipində yekdildirlər. İxtilaf yalnız xümsün hansı hallarda vacib olması və nəyə sərf olunması məsələsindədir. Sünnə əhlinin əksər hissəsi xümsün yalnız döyüş qənimətləri və xəzinəyə vacib olduğuna inanırlar.² Şiə fəqihləri isə xümsün yeddi şeyə vacib olduğunu qəbul edirlər: Döyüş qənimətləri; dəniz və çaylara batmaqla əldə olunan qiymətli əşyalar; xəzinə; mə`dən; ticarət gəliri; harama qatışmış halal mal; “zimmi” kafirin müsəlmandan aldığı torpaq. Əvvəlki beş qismdə şiə fəqihləri yekdildirlər. Sonuncu iki qism isə onların məşhur nəzəridir. Araşdırılmaqda olan hazırkı mövzu qazanc xümsü məsələsidir. Allah-təala buyurur: **“Bilin ki, ələ keçirdiyiniz hər hansı qənimətin beşdə biri Allahın, peyğəmbərin, onun qohum-əqrəbasının, yetimlərin, yoxsulların və yolçularındır.”**³ Şiə fəqihlərinin fikrincə xüms ayəsi kimi tanınan bu ayə yalnız döyüş qənimətlərinə xümsün vacib olmasını göstərmir. Onların fikrincə ayədə

¹ “Vəsailuş-şiə”, əbvabu ma yəcibu fihil-xums, 1-ci bab, 1-cı hədis.

² Müraciət edin: Muğniyə, Məhəmməd Cavad, “Əl fiqhul-ələl-məzahibil-xəmsə”, səh. 117; Xoyi, Seyid Əbül Qasim, “Mustəndul-ürvətil-vüsqa”, kitabul-xüms, səh. 197.

³ “Ənfal” surəsi, ayə 41.

hər növ qazanc nəzərdə tutulur. “Qənimət” sözü lüğətdə geniş məna daşıyır. İnsanın əldə etdiyi hər bir fayda və qazanc qənimət adlanır.

Savaş qəniməti və ticarət gəliri ayənin nəzərdə tutduğu qənimətlərdəndir. Ayənin nazil olma şəni döyüş qənimətlərinə aiddir. Lakin heç zaman ayənin nazil olma şəni bir şeyə məxsus olmur. Ayəni nazil olma şəni ilə məhdudlaşdırmaq olmaz. Həzrət ayətullah Bürucirdinin dərslərində belə bildirilir:

«Həqiqətdə ayə xüsusi hal üçün nazil olmuşdur. Lakin ayə heç zaman xüsusi halla məhdudlaşmır. Savaş qənimətlərindən başqa şeylərdə xümsün olmasını inkar edən sünne əhli də ayənin nazil olma şəninə xüsusi və məhdudlaşmış hesab etmirlər. Bədr döyüşündə nazil olmasına baxmayaraq, onlar ayəni bütün döyüşlərə aid edirlər. Ayənin nazil olma şəni xüsusi halla məhdudlaşdırsa onu yalnız Bədr döyüşünə aid etməlidirlər.»¹

Əli ibn Məhziyarın səhihi kimi tanınmış mötəbər bir rəvayətdə imam Cavad ayədəki qənimət sözünü geniş mənalandırmışdı. İmam bu sözü əldə olunan qazanc kimi təfsir etmişdir.

Bu hədisdə imam “fəvaid” sözünü “qənimət” sözü ilə yanaşı işlədib, onları ayənin ünvanı kimi göstərmişdir. “Fəvaid” (faydalar) dedikdə insanın əldə etdiyi hər növ gəlir nəzərdə tutulur. Deyilənlərdən aydın olur ki, Qur`anda bütün gəlirlər nəzərdə tutulur və gəlir xümsü vacib sayılır. İmam da ayənin geniş məna daşdığını bildirmiş və onu bizim üçün aydınlaşdırmışdır. Bütün deyilənləri qəbul etməyib, ayəni döyüş qənimətlərinin xümsü ilə məhdudlaşdıran şəxsə belə cavab veririk:

¹ “Zübdətul-məqal”, səh. 9.

Qur`andan savay imamlardan nəql olunmuş bir çox rəvayətlər gəlirin xümsünün vacib olmasını bildirir.¹ Bütün şüə fəqihləri bu rəvayətlərə istinad edib, onları öz kitablarında yazmışlar.

Sünnə əhlinin əksər hissəsi savaşı qənimətlərindən başqa şeylərdə xümsün olmasını inkar edirlər. Digər bir tərəfdən isə zəkat büdcəsinin Bəni-Haşim seyidlərinə çatmasını haram sayırlar. Lakin bu insanların arasında da başqaları kimi yetim və miskinlər var. Belə bir sual yaranır ki, Bəni-Haşim seyidlərinin fəqirləri hansı büdcə ilə təmin olunmalıdır? Bütün dövrlərdə və bütün cəmiyyətlərdə döyüşlər olmadığı üçün yalnız savaşı qənimətlərinin xümsü ilə təmin olunmaq mümkün deyil.²

XÜMS NƏ VAXT VACİB OLDU?

Sual 3: İş və ticarət gəlirinin xümsü vacibdirsə nə üçün bu iş sonradan qanuniləşərək gec bir zamanda məsum imamlar tərəfindən vacib edildi?

Həqiqətən də xüms ayəsi risalət dövründə nazil oldu. Əziz Peyğəmbər bu qanunu icraya saldı. Həzrət Peyğəmbər (s) döyüş qənimətlərinin xümsünü yığırdı. İş və ticarət gəlirinin xümsü zərurət olaraq məsləhət əsasında imamların dövrünə kimi təxirə salındı. Bu zərurəti bir neçə işlə əlaqələndirmək olar:

1. Xümsün zəkat ilə fərqi bundadır ki, zəkat bütün müsəlmanlara, xüms isə yalnız peyğəmbər və onun

¹ Müraciət edin: “Vəsailuşşiə”, əbvabu ma yəcibu fihil-xüms; əbvabul ənfal.

² “Mustənədul ürvətül-vüsqa”, kitabul-xüms, səh. 343.

qohumlarına məxsusdur. Peyğəmbər (s) də onu icra etməyi məsləhət bilmirdi.¹

۶. Risalət dövründə kasıbçılıq cəmiyyəti bürümüşdü. Müsəlmanlar kasıbçılıq səbəbindən xümsü ödəyə bilmirdilər. Buna görə də girami peyğəmbər iş və ticarət gəliri xümsünü yığmaqdan daşındı.

۷. Mə`sum imamları imam Baqirin (ə) dövründən sonrayadək xümsün icrasından daşıdıran ən mühüm səbəb siyasi durum idi. Verginin toplanması sultanın vəzifələrindən idi. Onlarla rəqabət aparan hər bir kəs qanunu pozan və hökumətlə müxalif olan fərd kimi rejim əleyhinə çevriliş və silah toplamaqda ittiham edilərək tə`qib olunurdu. Abbasilər dövründə nisbi azadlıq yaranması və mövcud şərait imamlara gizli şəkildə müsəlmanlardan xüms yığmağa imkan yaratdı.^۲

۸. Əziz Peyğəmbər (s) qeyblə rəbitədə olduğu üçün yaxın gələcəkdə xilafətin qəsbkarların əlinə keçəcəyini bilirdi. Xüms dövlət vergisi sayılır və hakim, ya da sultana verilməlidir. Həzrət Peyğəmbər (s) iş və gəlir xümsünün vacibliyini bəyan etsəydi bu göstəriş müsəlmanların malını qarət edib, öz zümlərini artırmaqda qəsbkar hökmdarlar üçün bəhanə olacaqdı. Həzrətin uzaqgörənliyi və iti baxışlılığı bu İlahi hökmün gizli pərdə arxasında qalmasına səbəb oldu.^۳

XÜMSÜN FƏLSƏFƏSİ

Sual ۴: Xümsün fəlsəfəsi nədir?

¹ Xoyi, Seyid Əbül-Qasim, “Mustənadul-ürvətil-vüsqa”, kitabul-xüms, səh. ۱۹۶.

^۲ Müdərrisi, Məhəmməd Təqi, “Əhkamul-xüms”, səh. ۱۶.

^۳ Haşimi, Şahrudi, Seyid Mahmud, “Kitabul-xüms”, ۶-ci cild, səh. ۴۰.

Deyəcəklərimiz kitab və sünnədən öyrəndiklərimiz əsasında. Xümsün bizim bilmədiyimiz bir çox səbəb və hikmətləri ola bilər:

١. Şübhəsiz ki, İslam təkcə əxlaqi, fəlsəfi və ya e`tiqadi bir məktəb kimi zühur etməmişdir. İslam bütün maddi və mə`nəvi ehtiyaclar nəzərə alınmış ictimai bir din olaraq zühur etdi. Bu məktəb peyğəmbər dövründə hökumət tə`sis olunan vaxtdan vardı. Hökumətin idarəsi üçün nizamlı və yetərli tə`minat mənbəsi lazım idi. Bununla da İslami hökumət təşkili sayəsində cəmiyyətin imkansızlarına, xəstələrinə, himayəsizlərinə, əlillərinə və yetimlərinə kömək edib iqtisadi boşluğu doldurmaq olardı. Allah-təala zəkat ayəsini nazil etməklə sonsuz rəhmət və yardım əlini peyğəmbərə uzatdı. O, zəkati vacib etməklə bu çatışmazlıq və nöqsanı aradan qaldırdı. Zəkat bütün İslam cəmiyyətinə məxsus olan büdcələrdəndir. Zəkat Bəni-Haşimə (seyidlərə) yox, qeyd olunanlara çatır. Lakin hökumət başçısı olaraq imamın da tə`min olunması xərcləri vardır. İslam quruluşunun inkişafı və cəmiyyətin idarəsi üçün ona böyük büdcə lazımdır. Bu məqsədlə, xüms vermək imkanlı şəxslər üçün vacib olub.١ Xüms rəvayətlərdə hökumət vergisi kimi qeyd olunub.٢

٢. Allah-təala İslam peyğəmbərinin izzət və kəramətini qoruyaraq Bəni-Haşim və onun yaxınlarından olan fəqirlərin tə`min olunması üçün xümsü vacib etdi. Allah onların səhmini Özü və peyğəmbərin səhminə yaxın bildi. Bununla da onların təhqir olunması üçün yaranmış zəmin aradan götürüldü. Bə`zi şəxslərin fəqirlərə zəkat

١ Məkarim Şirazi, Nasir, “١٨٠ sual-cavab”, səh. ٤٢٣, ٤٢٥; “Tə`liqat əl-ürvə”, kitabul-xüms, səh. ٣٩٢.

٢ Müraciət edin: “Vəsailü-ş-şiə”, ٦-cı cild, kitabul-xüms, ٢-ci bab, ١٢-ci hədis.

verərkən özlərini üstün, qarşı tərəfi isə alçalmış hiss etmələri mümkündür. Hansı ki, xüms və “vəchül-imarə” adlanan verginin ödənməsində məsələ tam əksinədir. Burada xümsü alan şəxs üstün hesab olunur.¹

۳. Xüms elə bir büdcədir ki, imam nəzərdə tutduğu xeyir işləri bu büdcə vasitəsi ilə nəzərdən keçirir və onu lazım bildiyi istiqamətlərdə sərf edir. (“Allaha məxsus olan (xüms) peyğəmbər üçündür. Peyğəmbər onu istədiyi yerlərdə sərf edir.”^۲

۴. Xüms insanın kamilliyi və inkişafı üçün vasitədir. Hər bir şəxs vəzifələrini yerinə yetirməklə kamillik mərhələlərini keçir. İnsan Allaha yaxınlıq məqsədi ilə və dünyaya arxa çevirməklə vəzifəsini yerinə yetirir, günahlarını təmizləyir və kamilliyə doğru hərəkət edir (İmam Rzanın (ə) öz yaxınlarından birinə yazdığı məktubda deyilir: “Xüms ödəmək insanın ruzi əldə etmək və günahlarının bağışlanma səbəbidir.”^۳

۵. Bu məktəbin əsas hədəfi olan ilahi dinin dirçəlişi və İslam hökumətinin qurulması üçün zəkat büdcəsindən əlavə müstəqil bir büdcə lazımdır. İlahi ədalət hökumətinin qurulmasına doğru olan bir inqilabın xərclərinin təmin olunması üçün xüms çox böyük sərvətdir. Həmin məktubda deyilir: “Xüms bizim Allahın dininə yardımımızdır.”^۴

Hüzur və qeyb dövründə şiə məktəbi xüms üzərində möhkəmlənmişdir. Xüms Əhli-beyt və onların ardıcılları

¹ Müraciət edin: Vəsailüş-şiə, əbvabu qismətül-xüms cildi, ۱-ci bab, ۴ və ۸-ci hədis.

^۲ Həmin mənbə, əbvabul-ənfal, ۱-ci bab, ۱۲-ci hədis.

^۳ Həmin mənbə, əbvabul-ənfal, ۳-cü bab, ۲-ci hədis.

^۴ Həmin mənbə, əbvabul-ənfal, ۳-cü bab, ۲-ci hədis.

olan alimlərə zalım rejim qarşısında möhkəm dayanmaq üçün qüvvə verdi.

XÜMS VƏ SEYİDLƏR

Sual •: Nə üçün İslamda xüms seyidlərə verilməlidir? Bu iş bir növ ayrışdırıcılıq hesab olmurmu?

Bir qrup təfsirçilərin fikrincə, zəkatın vacibliyi hökmü Məkkədə nazil oldu və zəkat ödəmək müsəlmanlara vəzifə sayıldı. Lakin İslam Peyğəmbəri (s) Mədinəyə gəlib İslam hökuməti qurduğu zaman Allah tərəfindən xalqdan zəkat yığmaq əmri aldı. Bu vasitə ilə Peyğəmbər (s) cəmiyyətdə imkansızlara kömək etdi. Amma Bəni-Haşimin (seyidlərin) bu büdcədən istifadə etməyə haqqı çatmırdı. Bu göstərişin iki səbəb ola bilər:

1. Peyğəmbərin zəkatı öz yaxınlarının ixtiyarına verməsi müxaliflərin əlində bəhanə olmasın.

Bəni-Haşimin zəkatdan istifadə etməsi başqaları üçün üstünlük, Bəni-Haşim üçün isə kiçiklik hesab oluna bilərdi. Allah-təala məqam və kərəmətlərini qorumaq üçün zəkatı onlara haram etdi. Əlbəttə seyidlər bir-birlərinə zəkat verə bilərlər. Çünki bu alış-verişdə üstünlük hissi gözə dəymir.¹ Həzrət Əli (ə) buyurur: “Allah-təala zəkatda bizim üçün heç bir səhm ayırmayıb. O, Peyğəmbər və biz

¹ Müraciət edin: “Vəsailü-ş-şiə”, 7-cı cild, əbvabu qismətül-xüms, 1-cı bab, 1-cı hədis.

Əhli-beyti (ə) üstün tutub, xalqın malının çirkini yeməyə qoymadı.”¹

Bu iki səbəb Bəni-Haşimin zəkətdən məhrum olmasına bais oldu. Başqa bir tərəfdən isə seyidlərin arasında işdən düşmüş, yolda qalmış, yetim və s. şəxslər vardır. Bu şəxslər hansısa yolla təmin olunmalıdır. Allah-təala bu boşluğu doldurmaq və onların hörmətini qorumaq üçün Bədr döyüşündən sonra xüms ayəsini nazil etdi. Beləliklə xüms ehtiyacı seyidlər üçün ruzi yeri oldu. Əslində İslamda iki büdcə var: Xüms və zəkat büdcəsi. Bu bölgü seyidlərin daha çox səhm əldə etməkləri üçün yox, cəmiyyətdə hörmət və kəramətlərinin qorunması üçündür.

Bundan əlavə, İslam nəzərdə tutur ki, seyidlərin əsil-nəsili silsilə şəklində məlum olsun. Peyğəmbər və imamların xatirəsi qəlblərdə yaşasın. Belə ki, seyidlərə babaları İslam peyğəmbərinə xatir hörmət göstərsin.²

¹ Həmin mənbə, əbvabu qismət-il-xüms, 1-ci bab, 4-cü hədis.

² Mütəhhəri, Mürtəza, “Qur`anla tanışlıq”, 3-cü cild, səh. 83.

İKİNCİ FƏSİL

MƏFHUMLAR VƏ TERMİNLƏR

“MƏUNƏ” SÖZÜNÜN MƏFHUMU

Sual ۶: “Məunə” söüzünün mahiyyət və məfhumunu izah edin.

İnsan həyatındakı xərclərə “məunə” deyilir. Onun aşağıdakı yönümləri var:

۱. Şəxsi xərclər. Məsələn: Yemək, geyim, ev, yaşayış vasitələri, minik vasitələri, təhsil vasitələri, kompüter, evlənmə xərcləri və s.

۲. Hədiyyələr. Məsələn: Xeyriyyə, sədəqə, caizələr və s.

۳. Vacib və müstəhəb həcc səfərinin xərcləri, ziyarət səfəri, gəzinti və istirahət.

۴. Öhdədə olan haqlar. Məsələn: Diyə, vergi və kəffarə.^۱

Qeyd: İnsanların ehtiyaclarından əlavə olan xərclər “məunə” hesab olunmur. Beləliklə, ilin başlanğıcınadək el arasında israf hesab olunan və deyilənlərdən artıq xərclərin xümsü ödənməlidir.

XÜMS VƏ VERGİ

Sual ۷: Xüms ilə verginin fərqi bəyan edin.

“Xüms” ilahi və ibadi bir vacibətdir. Onda Allaha yaxınlıq qəsdı mö`təbərdir. Lakin vergi xümslə ziddiyyət daşımayan, zaman və məkan şəraitinə tabe olan hökumət

^۱ “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, kitabül-xüms, ۶۱-ci məsələ.

qanunudur. Beləliklə, vergi ödəmək xümsü əvəz edə bilməz.¹

MÜSALİHƏ

Sual 1: “Müsaliyə” sözünü izah edin.

Əgər bir şəxs xümsün vacib olub-olmaması və ya onun miqdarı ilə bağlı şəkkə düşsə və ya xümsü ödəməklə bağlı öhdəçilik götürsə, həmin maldan istifadə üçün şəxsi hakim və ya onun nümayəndəsinə müraciət edə bilər. Beləcə, şəxsi hakim bu şəxsə münasib miqdarla keçinər və ya onun borclu qalmasını qəbul edir. Bu əməl “müsaliyə” adlanır.²

XÜMS İLİ

Sual 2: Xüms ili nədir?

İnsanın əkinçilik, sənət, ticarət və ya müxtəlif müəssisələrdə işləməklə əldə etdiyi qazancın xümsü imam (ə) və səyidlərə məxsusdur. Bu xüms qeyb dövründə camiuş-şərait fəqihə verilməlidir. Əlbəttə ona 1 il gözləmək fürsəti verilib. Bu müddətdə özü və ya ailəsinin ehtiyacından artıq qalmış miqdarın xümsünü ilin axırınadək ödəməlidir. Bu göstəriş əslində insan yaşayışında bir növ asanlıq sayılır. Bu bir illik fürsətə “xüms ili” və ya “vergi” ili deyilir.³

¹ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 199; Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 222; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 103; Safi, “Camiuş-əhkam”, 2-ci cild, səh. 222; Sistani, Vəhid, Xamənei, Fazil, Nuri və Behcətin katibliyi.

² “Tovzihul-məsaili məracə”, 1991 və 1992-ci məsələ; “İstiftaat”i–Təbrizi, səh. 90.

³ “Ürvətül-vüsqa”, 2-ci cild, 22-ci məsələ.

ÖDƏYİB BÖRC GÖTÜRMƏK

Sual ۱۰: Ödəyib borc götürmək nədir?

Şəxs əmlakına vacib olmuş xümsü bir dəfəyə ödəyə bilmədikdə və ya bu işdə çətinlik çəkdikdə onu cameuş-şərait müctəhid və yaxud onun nümayəndəsinə verir; sonra həmin məbləği ondan borc alır və tədricən ödəyir. Bu iş “ödəyib borc götürmək” adlanır.^۱

^۱ Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۸۲; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh. ۹۰۲; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۷۷۳, ۷۷۴; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۲۴.

ÜÇÜNCÜ FƏSİL

MAAŞ VƏ GƏLİR XÜMSÜ

MAAŞ ALANLARIN XÜMSÜ

Sual ۱۱: Dövlət işçilərinin maaşına xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bəli, xüms ilindən artıq qaldıqda xüms düşür.^۱

Sual ۱۲: Xüms ili çatdıqda dövlətdən aldıkları maaşı bir başa hesablarına köçürən şəxslərin puluna xüms düşürmü? Yoxsa bankdakı pulu olmayanadək xüms düşür?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bir başa bankdakı hesaba köçürülən maaşa xüms düşür. Baxmayaraq ki, hesabındakı pulu bankdan almayıb.^۲

Sual ۱۳: Mən dövlət işçisiyəm və hər ay maaşımı bankdakı hesabıma köçürürəm. Xüms ilindən iki gün əvvəl xəbərim olmadan maaşımı banka köçürüblər. Xüms ilindən on gün sonra bu işdən xəbər tutmuşam. Əgər vaxtında bilsəydim maaşı ehtiyaclarıma sərf edəcəkdim. Mənim maaşıma xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Xəbəriniz olmasa da, birbaşa bankdakı hesaba köçürülən maaşa xüms düşür.^۳

İzah: Əmlaka xümsün düşməsində elm və cahilliyin təsiri yoxdur.

^۱ “Tovzihul-məsail məracə”, ۱۷۵۲-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۴۸-ci məsələ; Xamenei, Əcvibə, səh. ۹۹۰; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۰-cı məsələ.

^۲ Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۲۷۳; Sistani, Behcət, Məkarim, Xamenei, İmam (r), Təbrizi, Safi, Vəhid və Fazilin kitabliyi.

^۳ Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۹۰; bütün müctəhidlərin kitabliyi.

İBTİDAİ SİNİF MÜƏLLİMİNİN XÜMSÜ

Sual ۱۴: İbtidai sinif müəllimiyəm. Bir il ötdükdən sonra aldığım maaşın artıq qalan hissəsinin xümsünü ödəməliyəm, yoxsa yox?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bəli, bu pula xüms düşür.^۱

TƏLƏBƏNİN QAZANCININ XÜMSÜ

Sual ۱۵: Ailəsinin himayəsində olan tələbənin gəlirinə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: İş qazancından toplanmış məbləğə bir il keçdikdən sonra xüms düşür.^۲

Qeyd: Hədiyyə kimi gəlirlərin hökmü hədiyyənin xümsü hissəsində aydınlaşdırılacaq.

TƏLƏBƏ TƏQAÜDÜNÜN XÜMSÜ

Sual ۱۶: Universitetin verdiyi təqaüdə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bəli, xüms ilindən artıq qaldıqda xüms düşür.^۳

Qeyd: Haqqında danışılan tələbələr nəzərdə tutulan müddətdə universitet və ya müvafiq nazirlik tərəfindən maaş alıb öhdəçilik götürürlər ki, təhsillərini başa vurduqdan sonra həmin maaş müqabilində xidmət

^۱ “Tovzihul-məsahili mərace”, ۱۷۰۲-ci məsələ; Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۶۹; Xamenei “Əcvibə”, səh. ۹۹۰; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۰-cı məsələ.

^۲ “Tovzihul-məsail mərace”, ۱۷۰۷-ci məsələ; Nuri, “Tövzihul-məsail”, ۱۷۰۳-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۹۶; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۰-ci məsələ.

^۳ “Tovzihul-məsaili mərace”, ۱۷۰۲-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۴۸-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۹۰; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۰-cı məsələ.

göstərsinlər. Bu sayaq maaş digər gəlirlərdən fərqlənmir və ona da xüms tətbiq olunur.

TƏLƏBƏYƏ YARDIMIN XÜMSÜ

Sual ۱۷: Universitetdə təhsil zamanı kömək məqsədi ilə alınan pula xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Xeyr, xüms düşür.^۱

Qeyd ۱: Tələbə üçün olan yardım təhsil müddətində ona verilən borcdur. Bir neçə il sonra bu borcun müəyyən hissəsi alınır.

Qeyd ۲: Təhsilə göstərilən yardım bir hissəsi xərcləndikdən sonra büdcədə toplanarsa onun özünə və qazancına xüms düşür.

Qeyd ۳: Təhsilə edilən yardımdan əldə olunan gəlir xüms ilindən artıq qalarsa ona xüms düşür.

ZƏHMƏT HAQQININ XÜMSÜ

Sual ۱۸: Tələbənin zəhmət haqqına xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bəli, universitetdə görülən iş və araşdırma müqabilində alınan məbləğ xüms ilindən artıq qalarsa ona xüms düşür.^۱

^۱ İmam (r) “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۱۶۰; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۷۴; Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۰۲۷; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh. ۸۰۰; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۷۹-cu məsələ; Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۳۲; Təbrizi, “Sıratun-nəcat”, ۱-ci cild, səh. ۱۳۸۹; Sistani, Xüms; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۷۲۷; Vəhidin kitabliyi.

ŞƏHİD AİLƏSİNİN XÜMSÜ

Sual ۱۹: Şəhid ailələrinə yardım cəmiyyəti tərəfindən onlara verilən maaşa (ildən artıq qaldıqda) xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei və Nuri: Xeyr, xüms düşür.^۱

Fazil, Behcət və Məkarim: Vacib ehtiyata əsasən xüms düşür.^۲

Sistani və Safi: Bəli, xüms düşür.^۳

Təbrizi və Vəhid: Artıq qalan məbləğ çox olduqda xüms düşür.^۴

Qeyd ۱: Şəhid ailələrinin maaşı iş müqabilində əldə olunan gəlir yox, bir növ hədiyyədir. Bu səbəbdən də bu barədə fəqihlərin fətvaları müxtəlifdir.

Qeyd ۲: Şəhid ailələrinin maaşından əldə olunan gəlirə (xüms ilindən artıq qalarsa) xüms düşür.

Qeyd ۳: Ayətullah Nuri belə deyir: Hədiyyə hesab olunarsa, xüms düşür.

TƏQAÜDÜN XÜMSÜ

Sual ۲۰: İşçilərin təqaüdünə nə vaxt xüms düşür?

İmam (r), Sistani və Vəhid: Müqaviləyə əsasən, maaş təqaüdə çıxdıqdan sonra alınarsa, ilin gəlirindən

^۱ “Tovzihul-məsaili mərace”, ۱۷۰۲-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۴۸-ci məsələ; Xamenei, “Əcivbə”, səh. ۹۹۰; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۰-ci məsələ.

^۲ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۱۹۷; Xamenei, “Əcivbə”, səh. ۹۴۹; Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۲۰۳.

^۳ Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh. ۱۱۸; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۷۷-ci məsələ; Məkarim, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۳۳۰.

^۴ Sistani, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۲۲-cü məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۶۲۹.

^۵ Təbrizi, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۲-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۱-ci məsələ.

hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda ona xüms düşür. İş dövrü maaşın bir miqdarı saxlanılıb, təqaüdə çıxdıqdan sonra verildikdə onun xümsü dərhal verilməlidir.¹

(İmam (r), Sistani və Vəhiddən başqa) bütün müctəhidlərin rəyi: Təqaüd maaşı həmin təqaüd ilinin gəliri hesab olunur və ildən artıq qaldıqda xüms düşür.²

TƏXİRƏ SALINMIŞ MAAŞIN XÜMSÜ

Sual 21: Ötən il təxirə düşüb, bu il verilən maaşın xümsü dərhal ödənməlidirmi?

(Sistani, Vəhid və Təbrizidən başqa) bütün müctəhidlərin rəyi: Xeyir, təxirə düşmüş maaş əldə olunan ilin gəliri hesab olunur. Xüms ilindən artıq qaldıqda ona xüms düşür.³

Sistani: Bəli, onun xümsü dərhal ödənməlidir.⁴

Vəhid: Vacib ehtiyata əsasən onun xümsü dərhal ödənməlidir.⁵

Təbrizi: Xüsusi şəxs və ya şirkət üçün işlədikdə maaşının xümsünü işlədiyi il ödəməlidir. Dövlət üçün işlədikdə isə aldığı maaş əldə olunan ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda ona xüms düşür.⁶

¹ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 130, 134; Sistani və Vəhidin kitabliyi.

² Məkarim, “Tovzihul-məsail”, 1024-cü məsələ; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 199; Xamene, “Əcvibə”, səh. 111; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 174; Behcət, Safi və Nurinin kitabliyi.

³ İmam (r) “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 141; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 139; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 112; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 198; Nuri, Behcət və Məkarimin kitabliyi.

⁴ Sistaninin kitabliyi.

⁵ Vəhidin kitabliyi.

⁶ Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 177.

QADININ GƏLİRİNİN XÜMSÜ

Sual ۲۲: Ərinin himayəsində yaşayan qadının özü üçün əldə etdiyi gəlirə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə`yi: Bəli, onun xümsünü verməlidir. Lakin onun bir miqdarını ehtiyaclarına xərcləmiş olarsa, yalnız yerdə qalan hissənin xümsünü ödəməlidir.^۱

^۱ “Tovzihul-məsaili mərəce”, ۱۷۰۷-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۰۳-cü məsələ; “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ۸۳-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۹۷; Vəhidin kitabliyi.

DÖRDÜNCÜ FƏSİL

SƏRMAYƏ VƏ İŞ ALƏTLƏRİNİN XÜMSÜ

İŞ YERİNİN XÜMSÜ

Sual ۲۳: Tibb məntəqəsinə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: İş qazancından hazırlanıqda xüms düşür.^۱

Qeyd ۱: Tibb məntəqəsi, mağaza və sair iş yerləri sərmayə hesab olunur.

Qeyd ۲: Məsələnin fərzi o hala aiddir ki, xüms ödədikdən sonra dolanışıq xərci əldə etmək mümkün olsun. Dolanışıq təmin olunmadıqda uyğun sərmayə “ehtiyac duyulan sərmayə” hökmündədir.

İŞ ALƏTLƏRİNİN XÜMSÜ

Sual ۲۴: Diş həkiminin iş alətlərinə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: İş qazancından hazırlanıqda bu alətlərə xüms düşür.^۲

Qeyd ۱: İş alətləri sərmayə hesab olunur.

Qeyd ۲: Məsələnin fərzi o hala aiddir ki, iş alətlərinin xümsünü ödəməklə maaş əldə edə bilər. Digər hallarla bağlı hökm qarşıda qeyd olunacaq.

^۱ İmam (r), “Təhrirul-vəsilə”, ۱-ci cild, kitabul-xüms, ۱۳-cü məsələ; Məkarim, “Təliqatun ələl-urvətül-vüsqa”, ۹-cu məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۰۳-cü məsələ; “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ۸۳-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۰۱; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۴۰۱-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۸۰۴-cü məsələ.
^۲ Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۷۷; “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, kitabul-xüms, ۹۹ və ۱۲-ci məsələ; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۴۰۱-ci məsələ.

BANKA QOYULMUŞ PULUN XÜMSÜ

Sual ۲۰: Banka köçürülmüş və gəlirindən istifadə olunan pula xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei, Fazil, Sistani və Məkarim: Banka köçürülmüş pul iş qazancından olarsa xüms düşür. Lakin xümsü ödəmək (hətta hissə-hissə) yaşayışını idarə edə bilməməsinə səbəb olarsa, xüms düşmür.^۱

Nuri, Təbrizi və Behcət: Banka köçürülmüş pul iş qazancından olarsa yaşayış üçün lazım olan miqdara xüms düşmür. Lakin ehtiyacdan artıq qalan miqdarın xümsü verilməlidir.^۲

Safi və Vəhid: Banka köçürülmüş pul iş qazancından olarsa, xüms düşür. Xüms verdikdə dolanışıq xərcini ödəyə bilməzsə şər'i hakimə ödəyib sonradan borc götürə bilər.^۳

Qeyd ۱: Banka köçürülmüş puldan əldə edilən qazanca xüms düşür.

Qeyd ۲: Banka köçürülmüş pul bir növ sərmayədarlıq hesab olunur.

Qeyd ۳: Banka köçürülmüş pul hədiyyə və bu kimi yollarla əldə olunduqda əsas hökmü daşıyır. (Hədiyyə bölməsinə müraciət edin)

^۱ “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ۰۹-cu məsələ; “Məsail”, ۱-ci cild, səh.۷۰۸; Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh.۰۴۳; Sistani, “Əl məsailul-muntəxəbə”, ۰۸۸-ci məsələ; Sistani, “Minhac-us-salihin”, ۱-ci cild, ۱۲۱۳-cü məsələ; Xameneinin kitabliyi.

^۲ Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۲۷۱; “Tə’liqə” Təbrizi, ۳۲-ci məsələ; Təbrizi, “İstiftaat”, səh.۹۴۸; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۴۰-çi məsələ.

^۳ Safi və Vəhidin kitabliyi.

SƏRMAYƏNİN XÜMSÜ

Sual ۲۶: Çətinliklə sərmayə toplamış şəxs xüms ödədikdə yerdə qalmış miqdarla dolanışıq məqsədi olan işə başlaya bilmədikdə bu sərmayənin xümsünü verməlidirmi?

(Vəhid və Safidən başqa) Bütün müctəhidlərin rə`yi: Əgər (hissə-hissə olsa da) xümsü ödədikdə dolanışıq əldə edə bilməzsə, xüms düşür.^۱

Safi və Vəhid: Xüms düşür. Lakin şər`i hakimə ödəyib sonradan borc götürə bilər. (Safi və Vəhidin katibliyi)

Nuri, Təbrizi və Behcət: Sərmayənin yaşayışın təmini üçün zəruri olan hissəsinə xüms düşür. Artıq qalan hissəyə isə xüms düşür.^۲

QALXMIŞ QIYMƏTİN XÜMSÜ

Sual ۲۷: Sərmayənin (torpaq, dükan, maşın və s.) xümsünü vermişəm. Lakin bir neçə il sonra onun qiyməti artıb. Artmış qiymətə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə`yi: Bəli, xüms düşür.^۳

Qeyd: Qeyd olmuş cavab onun satılmasının və pulunun alınması mümkün olan hallara aiddir.

^۱ İmam (r) “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۳۰; Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh.۰۴۳; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh.۷۶۰; Sistani, “Minhacüs-salihin”, ۱-ci cild, ۱۲۱۹-cü məsələ; Sistani, “Əl məsailul-muntəxəbə”, ۰۸۸-cı məsələ; Xameneinin katibliyi.

^۲ Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۲۷۱; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۴۰۱-ci məsələ; Təbrizi, “Əttə`liqətu əla minhacüs-salihin”, kitabul-xüms, ۳۲-ci məsələ.

^۳ İmam (r) “Təhrirul-vəsilə”, ۲-ci cild, ۸-cı məsələ; “Əcəvibə”, səh.۸۰۸; Sistani, minhacüs-salihin, ۱-ci cild, ۱۲۱۳-cü məsələ; Təbrizi, “İstiftaat”, səh.۸۷۲; “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ۰۳-cü məsələ; Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۲۷۰; Behcət, “Vəsiləton-nicat”, ۱-ci cild, səh.۱۳۸. Safi və Vəhidin katibliyi.

MOBİL TELEFONUN XÜMSÜ

Sual ۲۸: Mobil telefona xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Şəxsin şəninə uyğun və şəxsi ehtiyaclara istifadə edilərsə xüms düşür. Qazanc əldə etmək üçün sərmayə olarsa xüms düşür.^۱

Qeyd: Risalələrdə mobil sözü işlənməsə də bəyan olunmuş qayda ona da tətbiq olunur.

^۱ “Ürvətül-vüsqa” ۲-ci cild, ۶۱-ci məsələ; “Tovzihul-məsaili mərəce”, ۱۷۷۰; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷۱-ci məsələ; “Əcvibə”, səh. ۹۲۳.

BEŞİNCİ FƏSİL

HƏDİYYƏ, BAYRAM PAYI VƏ MÜKAFATIN XÜMSÜ

HƏDİYYƏNİN XÜMSÜ

Sual ۲۹: Atanın, ananın və istənilən bir şəxsin verdiyi hədiyyəyə xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei və Nuri: Hədiyyəyə xüms düşür.^۱

Sistani və Safi: Xüms ilindən artıq qalarsa ona xüms düşür.^۲

Fazil, Məkarim və Behcət: Vacib ehtiyata əsasən xüms ilindən artıq qalarsa onun xümsü verilməlidir.^۳

Təbrizi və Vəhid: Onun miqdarı çox və diqqəti cəlb edəcək dərəcədə olarsa, illik xərcdən artıq qaldıqda xümsü verilməlidir.^۴

Sual ۳۰: Şiə olan, lakin malının xümsünü ödəməyən şəxsin verdiyi hədiyyənin xümsünü verməliyəmmi?

(Sistani və Təbrizidən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Hədiyyəni alan şəxsə onun xümsünü vermək vacibdir.^۵

^۱ “Tovzihul-məsaili mərace”, ۱۷۰۳-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۰۰; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۴۹-cü məsələ.

^۲ “Tovzihul-məsaili mərace”, ۱۷۰۳-cü məsələ.

^۳ Həmin mənbə, ۱۷۰-ci məsələ.

^۴ Həmin mənbə, ۱۷۰۳-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۱-ci məsələ.

^۵ “Tovzihul-məsaili mərace”, ۲-ci cild, ۱۷۶۳-cü məsələ; Behcət, “Vəsilitun-nicat”, ۱-ci cild, ۱۴۲۲-ci məsələ.

Sistani və Təbrizi: Xümsü ödəmək onu bağışlayan şəxsə vacibdir. Hədiyyəni alan şəxsə onun xümsünü vermək vacib deyil.¹

XÜMS VƏ DİN ARDICILLARI

Sual ۳۱: Xüms hökmünü qəbul etməyən bir kəs (qeyri-şiə məzhəb və din ardıcılıarı kimi) mənə hədiyyə verir. Onun xümsünü verməliyəmmi?

(Behcətdən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Xeyr.^۲

Behcət: Hədiyyə olunmuş malın üzərinə xüms gəldikdə zərurət halında ondan istifadə etmək olar.^۳

SOVQATIN XÜMSÜ

Sual ۳۲: Sovqata xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei və Nuri: Xeyr, xüms düşür.^۴

Təbrizi, Sistani, Safi, Məkarim, Behcət, Fazil və Vəhid: Xüms ili tamamlanmamış istifadə olunursa, ona xüms düşür.^۵

Qeyd: Sovqat hədiyyə hökmündədir.

MÜKAFATIN XÜMSÜ

Sual ۳۳: Bank mükafatına bir il ötdükdən sonra xüms düşürmü?

¹ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۲-ci cild, ۱۷۶۳-cü məsələ.

^۲ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۱۷۶۴-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۰-cı məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷۲-ci məsələ; Xameneinin katibliyi.

^۳ Behcət, “Vəsilətun-nicat”, ۱-ci cild, ۱۴۲۲-ci məsələ.

^۴ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۱۷۵۳-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۰۰; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۴۹-cu məsələ.

^۵ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۱۷۵۳-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail” ۱۷۶۱-ci məsələ.

İmam (r) və Xamenei: Mükafata xüms düşmür.¹

Fazil, Behcət və Məkarim: Vacib ehtiyata əsasən onun xümsü verilsin.²

Nuri: Hədiyyə ünvanında olarsa xüms düşmür.³

Təbrizi və Vəhid: Təxminən ilin sonunadək istifadə olunan və az dəyərli mal olarsa xüms düşmür. Digər hallarda xüms düşür.⁴

Sistani: Yarısın imanlı fəqirə sədəqə vermək şərti ilə qalan yarı hissəni özünə mülk edə bilər. Əgər özünə mülk etdiyi yarı hissə xüms ilindən artıq qalarsa ona xüms verməlidir.⁵

Safi: Xüms düşür.⁶

Qeyd: Bank mükafatı bir növ bəxşiş hesab olunur.

Sual 34: Qur`an və idman müsabiqələrində alınan mükafatlara xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei və Nuri: Xeyr, xüms düşmür.⁷

Fazil, Behcət və Məkarim: Vacib ehtiyata əsasən onun xümsü verilsin.⁸

¹ İmam (r), “Təhrirül-vəsilə”, 1-ci cild, kitabul-xüms, əl-xamis; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 801.

² Fazil, “Ürvətül-vüsqa məə təliqat”, 2-ci cild, kitabul-xüms, əs-sabi; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1344-ci məsələ; Məkarim, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 234.

³ Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 300.

⁴ Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 114; Vəhidin katibliyi.

⁵ “Tovzihul-məsail”, Bank mükafatları, 2-cü məsələ; “Minhacul-salihin”, babul-xüms, əs-sabi.

⁶ Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 731.

⁷ Xamenei, “Əcvibə”, səh. 801; Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 300; İmamın (r) katibliyi.

⁸ Fazil, “Ürvətül-vüsqa məə təliqat”, 2-ci cild, kitabul-xüms, əs-sabi; Məkarim, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 234; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1344-ci məsələ.

Təbrizi və Vəhid: Təxminən ilin sonunadək istifadə olunan və az dəyərli mal olarsa xüms düşür. Digər hallarda xüms düşür.¹

Safi və Sistani: Xüms düşür.²

Qeyd 1: Məsələ o hala aiddir ki, bir il keçsin və “məunə” (məfhumlar və terminlər bölməsinə müraciət edin) xərclərinə sərf olunmasın.

Qeyd 2: Müsabiqələrdə verilən mükafatlar bir növ bəxşiş hesab olunur.

DÖVLƏTİN BAYRAM HƏDİYYƏSİNİN XÜMSÜ

Sual 30: Dövlətin işçilərə nağd pul və qızıl sikkə şəklində verdiyi bayram hədiyyələrinə xüms düşürmü?

İmam (r) və Xamenei: Xeyir, xüms düşür.³

Safi, Sistani, Təbrizi, Məkarim və Vəhid: Xüms ilindən artıq qaldıqda ona xüms düşür.⁴

Behcət və Fazil: Xüms ilindən artıq qalarsa, vacib ehtiyata əsasən, onun xümsü verilməlidir.⁵

Nuri: Hədiyyə kimi olarsa, xüms düşür.⁶

Qeyd: Mərcələrdən bəzisi dövlətin mükafat və bayram hədiyyələrini gəlir, bəziləri isə hədiyyə hesab edir.

¹ Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 119; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 111-ci məsələ.

² Sistani, “Minhacus-salihin”, kitabul-xüms, əs-sabi; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 131.

³ İmam, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 191; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 172.

⁴ Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 119; Sistani, “Minhacus-salihin”, kitabul-xüms, əs-sabi; Məkarim və Vəhidin katibliyi.

⁵ Behcət və Fazilin katibliyi.

⁶ Nurinin katibliyi.

İŞÇİLƏRƏ VERİLƏN QIYMƏTLİ KAĞIZIN XÜMSÜ

Sual ۳۶: Dövlətin işçilərə verdiyi qiymətli kağızlara xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei və Nuri: Hədiyyə kimi olarsa xüms düşür.^۱

Sistani və Safi: Xüms ilindən artıq qalarsa, ona xüms düşür.^۲

Fazil, Məkarim və Behcət: Hədiyyə şəklində olarsa və xüms ilindən artıq qalarsa vacib ehtiyata əsasən xüms düşür.^۳

Vəhid və Təbrizi: Hədiyyə şəklində, böyük və nəzərə çarpacaq dəyəri olarsa xüms ilindən artıq qaldıqda ona xüms düşür. Digər hallarda xüms düşür.^۴

Qeyd ۲: İşçilərə verilən qiymətli kağızın hədiyyə və ya maaş şəklində olması məlum olmadığı üçün cavab şərtlərlə deyilmişdir.

TƏLƏBƏLƏRƏ VERİLƏN QIYMƏTLİ KAĞIZIN XÜMSÜ

Sual ۳۷: Tələbələrə verilən qiymətli kağızlara xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei və Nuri: Xeyir, xüms düşür.^۵

^۱ İmam (r) “Tovzihul-məsail”, ۱۷۰۳-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۴۹-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۰۰, ۸۶۲.

^۲ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۱۷۰۳-cü məsələ.

^۳ Həmin mənbə, ۱۷۰۳-cü məsələ.

^۴ Təbrizi, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۲-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۱-ci məsələ.

^۵ İmam (r), “Tovzihul-məsail”, ۱۷۰۳-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۴۹-cı bab; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۰۰, ۸۶۲.

Sistani və Safi: Xüms ilindən artıq qalarsa, ona xüms düşür.¹

Fazil, Məkarim və Behcət: Xüms ilindən artıq qaldıqda vacib ehtiyata əsasən xüms düşür.²

Vəhid və Təbrizi: Böyük və diqqətə çarpan dəyəri olarsa və xüms ilindən artıq qalarsa, ona xüms düşür.³

Qeyd: Tələbələrə verilən qiymətli kağız hədiyyə hesab olunur.

TƏQAÜDÇÜLƏRƏ VERİLƏN HƏDİYYƏNİN XÜMSÜ

Sual ۳۸: İşçilərə təqaüdə çıxdıqdan sonra verilən mükafatlara xüms düşürmü?

İmam (r) və Nuri: Hədiyyə şəklində olarsa xüms düşür.⁴

Xamenei: Mükafata xüms düşür. (Xameneinin katibliyi)

Təbrizi, Vəhid, Safi, Fazil, Behcət və Məkarim: Xüms ilindən artıq qaldıqda, ona xüms düşür.⁵

Sistani: Hədiyyə şəklində olarsa xüms ilindən artıq qaldıqda ona xüms düşür.⁶

TƏHSİL XƏRCİNİN XÜMSÜ

Sual ۳۹: Valideynin övlada verdiyi təhsil xərcinə xüms düşürmü?

¹ “Tovzihul-məsaili mərəce”.

² Həmin mənbə, ۱۷۰۳-cü məsələ.

³ Təbrizi, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۷-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۱-ci məsələ.

⁴ İmam (r) və Nurinin katibliyi.

⁵ Fazil, “Cameul-Məsail”, ۱-ci cild, səh. ۸۶۰; Təbrizi, Vəhid, Safi, Behcət və Məkarimin katibliyi.

⁶ “Tovzihul-məsail mərəce”, ۱۷۰۳-cü məsələ.

İmam (r), Xamenei və Nuri: Əgər həmin məbləği bağışlasalar xüms düşmür.¹

Təbrizi və Vəhid: Əgər həmin məbləği bağışlasalar, mal çox olarsa və ildən artıq qalarsa xüms düşür.²

Sistani və Safi: Əgər həmin məbləği bağışlasalar və xüms ilindən artıq qalsa, xümsü verilməlidir.³

Fazil, Məkarim və Behcət: Əgər həmin məbləği bağışlasalar və xüms ilindən artıq qalsa, vacib ehtiyata əsasən xümsü verilməlidir.⁴

Qeyd: Valideynin övlada verdiyi pul bir növ hədiyyədir. Beləliklə, hədiyyə hökmündədir. Əgər bu məbləğ onların mülkü olmazsa, ildən artıq qalan miqdarın xümsünü valideyin verməlidir.⁵

¹ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1403-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 800; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1489-cü məsələ.

² Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 812; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1471-ci məsələ.

³ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1403-cü məsələ.

⁴ Həmin mənbə, 1403-cü məsələ.

⁵ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1470-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1471-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 900; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1483-cü məsələ.

ALTINCI FƏSİL

MEHRİYYƏ VƏ İRSİN XÜMSÜ

MEHRİYYƏNİN XÜMSÜ

Sual ۴۰: Qadının mehriyyəsinə xüms düşürmü?
(Behcətdən başqa) bütün müctəhidlərin rə`yi:
Xeyir.^۱

Behcət: İlin xərcindən artıq qalarsa vacib ehtiyata əsasən xümsü verilməlidir.^۲

İRSİN XÜMSÜ

Sual ۴۱: Yaxın qohumlardan (ata, ana və həyat yoldaşı) çatan irsə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə`yi: Xeyr.^۳

Sual ۴۲: İrs qalmış əmlakın bugünkü qiyməti qalxdıqda, onu satarkən artmış miqdarın xümsü verilməlidirmi?

İmam (r), Xamenei, Təbrizi, Sistani, Nuri, Behcət və Vəhid: Xüms düşmür.^۴

^۱ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۱۷۰۴-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۰۰-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۶۱; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۲-ci məsələ.

^۲ Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۷۸-ci məsələ.

^۳ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۱۷۰۴-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۰۰-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۰۸; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۲-ci məsələ.

^۴ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۸۷; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۹۶۷; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۰۸; Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۶۰; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷۸-ci məsələ; Behcət, “Vəsiletun-nicat”, ۱۳۸۰-ci məsələ.

Məkarim və Safi: Artmış miqdar satılan ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda onun xümsü verilməlidir.¹

Fazil: Artmış miqdar ilin gəliri hesab olunur. Xüms ilindən artıq qalarsa ehtiyata əsasən xümsü verilsin.²

Sual ۴۳: İrsi dəyərinin artması məqsədi ilə saxladıqda, satıldıqdan sonra onun qiymətinin artmış hissəsinin xümsü verilməlidirmi?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bəli.³

¹ Safi, “Cameul-əhkam”, 1-ci cild, səh. ۶۸۴; Məkarim, “Tovzihul-məsail”, ۱۴۹۲-ci məsələ.

² Fazil, “Cameul-məsail”, 1-ci cild, səh. ۸۰۹.

³ Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۶۰; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۰۸; Təbrizi, “Əttə’liqə əla minhacis-salihin”, ۱۲۱۳-cü məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. ۶۸۴; Məkarim, “Tovzihul-məsail”, ۱۴۹۲-ci məsələ; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. ۸۰۹; “Təhrir”, ۲-ci cild, ۸-ci məsələ; “Vəsiletun-nicat”, 1-ci cild, ۱۳۸۰-cı məsələ; Sistani, “Minhacis-salihin”, ۱۲۱۳-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail” ۱۷۷۸-ci məsələ.

YEDDİNCİ FƏSİL

EHTİYAT PULUN XÜMSÜ

EHTİYAT PULUN XÜMSÜ

Sual ۴: Püşk məqsədi ilə bankda toplanmış pulun xümsü varmı?

Bütün müctəhidlərin rəyi: İş qazancı ilə hazırlansa və xüms ilindən bir il keçsə ona xüms düşür.^۱

Qeyd: Hədiyyəyə xüms düşməsi e`tiqadında olan şəxslərin nəzərinə əsasən hədiyyə şəklində əldə olunsa da ilin sonunda ehtiyat pulun xümsü verilməlidir.

Sual ۵: Zəruri yaşayış vasitələrinin alınması üçün saxlanılmış pula xüms düşürmü?

İmam (r), Təbrizi, Sistani, Məkarim və Vəhid: Bir il ötdükdən sonra xüms düşür.^۲

Safi: Hal-hazırda bu vasitəyə ehtiyacı varsa və onu hazırlamaq bir neçə il ehtiyat pulu yığmadan mümkün deyilsə, xüms düşür.^۳

Xamenei: Əgər ehtiyacı olduğu vasitələri yaxın gələcəkdə (məsələn, xüms ilindən “۳” ay sonraya qədər) hazırlamaq üçün ehtiyat pul yığıbsa və xüms vermək bu işin qarşısını alırsa, xüms düşür.^۴

^۱ “Tovzihul-məsail məracə”, ۱۷۰۲-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۴۸-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۰-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۰۴.

^۲ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۲۴; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۰۶; Sistani, xüms, ş. ۸; Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۵۱۶; Vəhidin katibliyi.

^۳ Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۷۳۸.

^۴ Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۸۷, ۸۶۰.

Nuri: Ehtiyat pulu yığmadan gələcəkdə ehtiyacı olduğu vasitələri hazırlaya bilmirsə, xüms düşür.¹

Fazil və Behcət: Ehtiyat pulu yığmadan gələcəkdə ehtiyaclarını ödəyə bilməzsə qısa müddət ərzində (məsələn “3” ilə qədər) yığılan ehtiyat pula xüms düşür.²

Qeyd: Əgər ehtiyat pulu gələcəkdə ehtiyacları olduğu şeylərə xərcləməzsə onun xümsünü verməlidir.

Sual ۲۶: Əgər qənaət edib (gəlirimizin bir hissəsini) ehtiyat pul yığsaq, onun xümsünü verməliyikmi?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bəli, əgər bir il keçərsə xüms verilməlidir.³

EV ALMAQ ÜÇÜN YIĞILMIŞ PULUN XÜMSÜ

Sual ۴۷: Ev almaq üçün banka qoyulmuş və bir neçə il bankda qalmış pula xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei, Sistani, Təbrizi, Məkarim və Vəhid: Bəli, xüms düşür.⁴

Fazil, Behcət və Nuri: Əgər ehtiyacı olduğu evi almaq üçün başqa yol yoxdursa, ehtiyat üçün yığılmış pula xüms düşür.⁵

¹ Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh.۳۳۰.

² Fazil, Camiul-məsail, ۱-ci cild, səh.۷۴۸; Behcət “Tovzihul-məsail”, ۱۳۹۱-ci məsələ.

³ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۲-ci cild, ۱۷۰۶-cı məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۷۰۲-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۴-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh.۹۰۰.

⁴ Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh.۰۳۳; Təbrizi, “İstiftaat”, səh.۸۸۹; Xamenei, “Əcvibə”, səh.۹۰۸; Sistani, xüms, ş. ۱۰; İmam (r) və Vəhidin katibliyi.

⁵ Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh.۱۷۷; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۹۱-ci məsələ; Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh.۳۲۸.

Safi: Hal-hazırda evə ehtiyacı olsa, ev onun şə`ninə uyğun olarsa və başqa heç bir yolu olmazsa yığılan pula xüms düşmür.¹

Qeyd: Qeyd olunmuş pula xüms düşmədiyinə e`tiqadı olan mərcələr buyururlar: Gələcəkdə ev alınmasına sərf olmazsa bu pulun xümsü verilməlidir.

¹ Safi, "Camiul-əhkam", 1-ci cild, səh. 706.

SƏKKİZİNCİ FƏSİL

HƏCC VƏ ZİYARƏT XÜMSÜ

HƏCC QƏBZİNİN XÜMSÜ

Sual ۴۸: Vacib həcc qeydiyyatına düşmək üçün (həmən ilin gəlirindən) hesaba köçürülən və bir ili ötmüş pula xüms düşürmü?

İmam (r) və Fazil: Həcc vacib olduqda qeydiyyatda düşüb, pul köçürməkdən başqa yolla getmək mümkün olmazsa, xüms düşür. Digər hallarda xüms verilməlidir.^۱

Xamenei: Əgər köçürülmüş məbləğ həcc və ziyarət təşkilatı ilə bağlanmış müqavilədəki qiymət ünvanında olarsa xümsü yoxdur.^۲

Behcət, Məkarim və Safi: Xümsü yoxdur.^۳

Sistani: Əgər başqa yolla (zəhmət çəkmədən) həccə getmək mümkün deyilsə, xüms düşür. (Sistaninin katibliyi)

Təbrizi və Vəhid: Xümsü verilməlidir.^۴

Nuri: Həccin vacib olduğu ilin gəlirindən köçürülmüş pulun xümsü yoxdur.^۵

ÜMRƏ HƏCCİNİN QƏBZİNİN XÜMSÜ

Sual ۴۹: Tibb universiteti tələbəsiyəm. İyun ayından mart ayınadək olan maaşımı bir dəfəyə alıb ümrə

^۱ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۴۳; Fazil, “Camiul-məsail”, ۲-ci cild, səh. ۴۹۳.

^۲ Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۷۲.

^۳ Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۵۴۱; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۷۰۰; Behcətin katibliyi.

^۴ Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۷۳; Vəhidin katibliyi.

^۵ Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۲۴.

həccinə getmək üçün qeydiyyatı durdum. Bu pula xüms düşürmü?

İmam (r), Sistani, Təbrizi, Fazil və Vəhid: Bəli, xüms ilinin sonunadək ümrə səfərinə getməsə, pulun xümsünü verməlidir.¹

Safi, Məkarim və Nuri: Xeyr, xümsü yoxdur.²

Behcət: Əgər pul köçürmədən başqa yolla getmək mümkün deyilsə, hesaba köçürülmüş pula xüms düşür.³

Xamenei: Köçürülmüş məbləğ həcc və ziyarət təşkilatı ilə bağlanmış qərar əsasında ümrə həccə səfərinin qiyməti ünvanında olarsa xümsü yoxdur.⁴

ZİYARƏT ÜÇÜN TOPLANAN EHTİYAT PULUNUN XÜMSÜ

Sual ۰۰: Ümrə və müstəhəb ziyarətlər üçün toplanan pula xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bəli, bir il ötdükdən sonra xümsü verilməlidir.^۵

¹ İmam (r) “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۱۰۸; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۷۳; Fazil, “Camiul-məsail”, ۲-ci cild, səh. ۴۹۳; Vəhid və Sistaninin katibliyi.

² Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۷۰۱; Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۵۴۱; Nurinin katibliyi.

³ Behcət, “Vəsilətun-nicat”, ۱۳۸۹-cu məsələ.

⁴ Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۷۲.

⁵ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۱۰۸; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۰۸; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۴۸-ci məsələ; “Tovzihul-məsaili mərace”, ۱۷۰۲-ci məsələ; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۷۳; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۰-cı məsələ.

DOQQUZUNCU FƏSİL

TORPAQ VƏ MƏSKƏN XÜMSÜ

TORPAQ XÜMSÜ

Sual ๑: Gəlirimdən iki il sonra ev düzəldib yaşamaq üçün torpaq almışam. İl tamam olduqda onun xümsünü verməliyəmmi?

(Təbrizi, Sistani, Məkarim və Vəhiddən başqa) **bütün müctəhidlərin rə`yi:** Əgər yaşayış üçün evin hazırlanması yalnız bu yolla mümkündürsə alınmış torpağın xümsü yoxdur.^۱

Məkarim: Xümsü yoxdur.^۲

Təbrizi və Vəhid: Torpağın xümsünü hazırkı qiyməti əsasında verilməlidir.^۳

Sistani: Birbaşa ev almağa imkanı çatmırsa və onun kimi şəxslər tədricən ev hazırlayırsa (bu işin tərkii ailə qarşısında səhlənkarlıq hesab olunur) alınmış torpağa xüms düşmür.^۴

Sual ๒: İş qazancından torpaq almışam və il tamamlandıqda xümsünü ödəmişəm. Bu torpağı qiymətinin qalxmasına görə saxlamışam. Bir neçə ildən sonra qiymətin qalxmış hissəsinin xümsün verməliyəmmi?

^۱ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۲۳; Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۲۸۳; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh.۶۷۰; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۹۱-ci məsələ; Sistani, “Minhac-us-salehin”, ۱-ci cild, ۱۲۱۹-cu məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh.۷۱۹; Xamenei, “Əcivab”, səh.۹۰۲, ۹۰۶.

^۲ Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh.۵۱۴.

^۳ Təbrizi, “İstiftaat”, səh.۸۰۴; Vəhidin katibliyi.

^۴ “Minhac-us-salehin”, ۱۲۱۹-cu məsələ.

Bütün müctəhidlərin rəyi: Torpağın dəyərinin artmış miqdarına xüms düşür.¹

Qeyd: Qeyd olunmuş cavab o hala aiddir ki, torpağı satmaq və pulunu əldə etmək mümkün olsun.

TİKİLİNİN XÜMSÜ

Sual ๑۳: Gəlirimdən ehtiyacılı olduğum torpağı alıb, tədricən iki il ərzində ev tikməyə başlamışam. Evə tam tikilmədiyi ildə xüms düşürmü?

(Behcət, Təbrizi, Sistani və Vəhiddən başqa) bütün müctəhidlərin rəyi: Xeyr, ev tikmək üçün hazırlanmış materiallara xüms düşür.^۲

Behcət: Əgər evi bir başa hazırlaya bilmirsə aldığı tikinti materiallarına xüms düşür.^۳

Təbrizi və Vəhid: Məskunlaşma ilindən öncə tikilidə işlənmiş və ya artıq qalmış materialların xümsü hazırkı qiymətlə ödənilir.^۴

Sistani: Əgər birdəfəyə ev almağa imkanı çatmırsa və adətən onun kimi şəxslər tədricən ev hazırlayırsa

¹ İmam (r) “Təhrirul-Vəsilə”, ۲-ci cild, səh.۸; Xamenei, “Əcvibə”, səh.۸۰۸; Sistani, “Minhac-us-salehin”, ۱۲۱۳-cü məsələ; Təbrizi, “İstiftaat”, səh.۸۷۲; Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۲۷۰; Behcət, “Vəsilətun-nicat”, ۱۳۸۰-cı məsələ; Vəhid, “Tövzihul-məsail”, ۱۸۰-ə-cü məsələ; “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ๑۳-cü məsələ; Safinin katibliyi.

^۲ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۰۸; “Təhrirul-vəsilə”, ۱۷-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh.۹۰۲, ۹۰۶; Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh.۰۱۴; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh.۷۲۰; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh.۶۹۲.

^۳ Behcət, “Tövzihul-məsail”, ۱۳۹۱-cü məsələ.

^۴ “İstiftaat”, səh.۹۶۱; “Əttəliqə əla minhac-us-salehin”, ۱-ci məsələ; Vəhidin katibliyi.

(Bunun tərki ailə qarşısında səhlənkarlıq sayılır.) bu halda yarıtikili evə xüms düşür.¹

SATILMIŞ EVİN XÜMSÜ

Sual ۰۴: Bir şəxs iş qazancından ev alır və bir müddət yaşadıqdan sonra başqa bir ev tikmək üçün həmin evi satır. Xüms ili tamamlandıqdan sonra satılmış evin puluna xüms düşürmü?

İmam (r): Satılmış evin puluna dərhal xüms düşür; evi başqa bir evlə əvəz etdikdə xümsü yoxdur.²

Sistani, Təbrizi, Safi və Fazil: Satışdan olan qazanca (alış qiyməti və satış qiymətinin fərqi) xüms düşür.³

Xamenei və Məkarim: Xümsü yoxdur.⁴

Behcət və Nuri: Əgər satılmış evin pulu olmadan başqa bir ev hazırlaya bilmirsə, bu halda xüms ilinədək qalan pulun xümsü yoxdur.⁵

Vəhid: Vacib ehtiyata əsasən satışda olan qazanca (alış və satış qiymətinin fərqi) xüms düşür.⁶

İCARƏNİN XÜMSÜ

Sual ۰۵: (Məskunlaşmadan öncə) evin icarəyə verilmiş yuxarı mərtəbəsinə xüms düşürmü?

¹ “Minhacus-salehin”, ۱۲۱۹-cu məsələ.

² İmam (r) “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۶۰, ۱۷۳.

³ Sistani, “Minhacus-salehin”, ۱۲۱۳-cü məsələ; Safi, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۹۰ və ۱۷۷۹-cu məsələ; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۴۱; Fazil, “Camiul-məsail”, ۲-ci cild, səh. ۴۸۰.

⁴ Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۸۶; Məkarim, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۳۱۴.

⁵ Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۹۱-ci məsələ; Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۲۶۳.

⁶ Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷۸-ci məsələ.

İmam (r), Fazil, Sistani, Məkarim və Xamenei: Sərmayə hökmündədir və xümsü ödənməlidir; əgər xümsü ödədikdə dolanışiq xərcələrini ödəyə bilməzsə, xümsü yoxdur.¹

Nuri, Təbrizi və Behcət: Sərmayənin yaşayışın idarəsi üçün zəruri olan hissəsinə (evin digər təbəqəsi) xüms düşür. Lakin qalan hissələrə xüms düşür.²

Safi: Sərmayə hökmündədir və xümsü ödənməlidir. Əgər xüms verdikdə dolana bilməzsə, şər'i hakimə ödəyib sonra ondan borc götürə bilər.³

Sual ۵۶: İki mərtəbəli ev tikmişik və bir ildən artıq hər iki mərtəbədə yaşamışiq (hər iki mərtəbəyə ehtiyac var). Dolanışığın təmini üçün onun bir mərtəbəsini müvəqqəti olaraq icarəyə verməyi qərara almışiq. Bu mərtəbəyə ilin sonunda xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Evin mərtəbəsinin özünə xüms düşür. Lakin icarə puluna (əgər xüms ilindən artıq qalarsa) xüms düşür.⁴

Qeyd: Qeyd olunmuş sualda evin mərtəbəsi müvəqqəti olaraq istifadə etməməyinizə baxmayaraq

¹ İmam (r), "İstiftaat", ۱-ci cild, səh.۳۰; Məkarim, "İstiftaat", ۲-ci cild, səh.۰۴۳; Fazil, "Camiul-məsail", ۱-ci cild, səh.۷۶۰, ۷۰۸; Xameneinin katibliyi.

² Nuri, "İstiftaat", ۱-ci cild, səh.۲۷۱; "Tə'liqə", Təbrizi, ۳۲-ci məsələ; Təbrizi, "İstiftaat", səh.۹۴۸; Behcət, "Tovzihul-məsail", ۱۴۰۱-ci məsələ.

³ Safi, "Camiul-məsail", ۱-ci cild, səh.۶۴۷, ۶۰۶; katiblik.

⁴ İmam (r), "İstiftaat", ۱-ci cild, səh.۴۱; Safi, "Camiul-əhkam", ۱-ci cild, səh.۷۱۰, ۷۴۰; Xamenei, "Əcvibə", səh.۸۸۸, ۸۹۹, ۹۲۲; Təbrizi, "İstiftaat", səh.۸۲۶, ۸۸۸; Məkarim, "Tivzihul-məsail", ۱۰۰۷-ci məsələ; Nuri, "İstiftaat", ۱-ci cild, səh.۲۶۷; Fazil, "Camiul-məsail", ۱-ci cild, səh.۷۰۲; Behcət, "Tovzihul-məsail", ۱۳۷۶-ci məsələ; Vəhid və Sistaninin katibliyi

“məunə” xərclərindən xaric deyil. Buna görə də ona xüms düşür.

“RƏHN” XÜMSÜ

Sual °∇: İş qazancından əldə edilmiş və rəhn kimi ev sahibinə ödənen pula xüms düşürmü? (Rəhn ev sahibinə ev müqabilində müvəqqəti olaraq verilən puldur.)

İmam (r) və Sistani: Xüms düşür. Əldə edilən kimi və ya əldə edilməsi mümkün olan zaman dərhal xümsü ödənməlidir.¹

Məkarim və Safi: “Rəhn” pulu “məunə” xərclərindəndir və xümsü yoxdur. Lakin onu sonradan geri alsanız və pula ehtiyacı olmasa ehtiyata əsasən xümsü ödənməlidir.²

Behcət, Təbrizi, Fazil və Vəhid: Əgər rəhn pulu olmadan ev ehtiyacını təmin edə bilmirsə, xüms düşür. Həmin pul geri alınan zaman ona ehtiyac olmazsa və ilin sonunda artıq qalarsa xümsü var.³

Nuri: Əgər başqa yolla icarəyə ev götürə bilmirsə xatırlanmış məbləğə xüms düşür.⁴

Xamenei: Uyğun məqsədə çatmaq üçün bu pula ehtiyacı olan zaman onun xümsünü vermək vacib deyil. Lakin onu geri alan zaman (başqa bir yeri icarəyə götürməyə ehtiyacı olmazsa) xümsünü verməlidir.⁵

¹ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 116; Fazil, “Camoul-məsail”, 1-ci cild, səh. 144; Sistaninin katibliyi.

² Məkarim, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 244, “Tovzihul-məsail”, 201-cı məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 107.

³ Behcət, “Tovzihul-məsail” 1396-cı məsələ; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 144, 144; Vəhid və Təbrizinin katibliyi.

⁴ Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 344.

⁵ Xamenei, “Əcvibə”, səh. 144, 145.

Qeyd: Məsələnin fərzi o hala aiddir ki, evin rəhni şərti müamilə şəklində həyata keçmiş olsun.

ONUNCU FƏSİL

YAŞAYIŞ VƏ TOY VASİTƏLƏRİNİN XÜMSÜ

YAŞAYIŞ VASİTƏLƏRİNİN XÜMSÜ

Sual °^: Ehtiyacı olduğu şeyi gəlirindən alan insan bir müddət sonra bu şeyə ehtiyac hiss etməsə onun xümsünü verməlidirmi?

İmam (r): Vacib ehtiyata əsasən xüms ilindən artıq qalarsa, onun xümsünü verməlidir.¹

Məkarim, Təbrizi, Xamenei və Vəhid: Bütün hallarda xümsü yoxdur.²

Fazil, Safi və Nuri: Əgər həmin il ərzində (alış ili) bu şeyə ehtiyacı olmazsa və xüms ilindən artıq qalarsa xümsü verilməlidir. Əgər alış ilindən sonra bu şeyə ehtiyacı olmazsa, xümsü yoxdur.³

Sistani: Əgər həmin il ərzində (alış ili) bu şeyə ehtiyacı olmazsa və xüms ilindən artıq qalarsa vacib ehtiyata əsasən xümsü ödənməlidir. Əgər alış ilindən sonra bu şeyə ehtiyacı olmazsa xümsü yoxdur.⁴

Behcət: Əgər xüms ilindən artıq qalarsa, xümsü verilməlidir.⁵

¹ İmam (r), “Təhrirul-vəsilə”, 2-ci cild, 116-cı məsələ.

² “Tovzihul-məsaili məracə”, 1111-ci məsələ; Xamenei “Əcəvibə”, səh. 199; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1119-cü məsələ.

³ Safi, “Tovzihul-məsail”, 1119-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1101-ci məsələ; Fazil, “Ürvətül-vüsqa məə təliqat”, 2-ci cild, 117-ci məsələ.

⁴ “Minhacüs-salehin”, 1-ci cild, 1113-cü məsələ.

⁵ Behcətin katibliyi.

Sual ๑۹: Ehtiyacım olan vasitələr almışam; lakin aldığım vaxtdan bir il keçməsinə baxmayaraq onlardan heç istifadə etməmişəm. Bu vasitələrə xüms düşürmü?

(Sistani və Vəhiddən başqa) Bütün müctəhidlərin rə`yi: Əgər istifadə olunacağı gözlənilibsə, xümsü yoxdur.^۱

Sistani: Onun xümsünü verməlidir. Evdə olması zərurət doğuran, adətən əvvəlcədən hazırlanan və ehtiyac zamanı dərhal hazırlanması mümkün olmayan əşya olarsa, xümsü yoxdur. (Sistaninin katibliyi)

Vəhid: Xüms düşür.^۲

Qeyd: Mərcələrin risalələrində “kitab” ifadəsinin işlənməsinə baxmayaraq bu hökm təkcə kitaba yox, insanın ehtiyacı olduğu bütün vasitələrə şamil olur.

Sual ۲۰: İş qazancından (soyuducu, kompüter, kitab kimi) ehtiyac olan vasitələr alındıqdan bir müddət sonra satılır. Satılmış əşyaların puluna xüms düşürmü?

İmam (r): Əgər həmin il satılsa, xüms ilindən qalan pulun xümsü verilməlidir. Əgər alış ilindən sonra satılsa xüms ilinin tamamlanmasını gözləmədən dərhal bu pulun xümsü verilməlidir. Əgər bu vasitələri başqa vasitələrlə əvəz edərsə xümsü yoxdur.^۳

Fazil: Əgər həmin il (alış ili) satılsa xüms ilindən artıq qalan pulun xümsü verilməlidir. Əgər alış ilindən sonra satarsa (alış və satış qiymətində olan fərqlə miqdarı)

^۱ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۴۱; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۷۴۰; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۲۲, ۹۰۴; Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۲۶۷; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh. ۷۰۲; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۷۶-cı məsələ; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۸۸, ۸۲۶; Məkarim, “Tovzihul-məsail”, ۱۰۰۷-ci məsələ.

^۲ Vəhidin katibliyi.

^۳ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۱۷۳, ۷۲, ۷۴.

ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda xümsü verilməlidir.¹

Nuri: Əgər həmin il (alış ili) satılarsa, xüms ilindən artıq qalan pula xüms düşür. Əgər alış ilindən sonra satılarsa bu pulun xümsü yoxdur.²

Təbrizi: Alış qiyməti ilə satış qiymətinin fərqinin miqdarı ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda ona xüms düşür.³

Xamenei və Məkarim: Ehtiyacı olan vasitələri satdıqda bu pula heç bir halda xüms düşmür.⁴

Behcət: Xüms ilindən artıq qalarsa ona xüms düşür.⁵

Safi və Sistani: Əgər həmin il (alış ili) satılarsa vacib ehtiyata əsasən onun xüms ilindən artıq qalan puluna xüms düşür. Əgər alış ilindən sonra satarsa, yalnız alış və satış qiymətinin fərqindəki miqdar ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda ona xüms düşür.⁶

Vəhid: Yalnız alış və satış qiymətinin fərqindəki miqdar ilin gəliri hesab olur və xüms ilindən artıq qaldıqda vacib ehtiyata əsasən ona xüms düşür.⁷

¹ “Ürvətül-vüsqa məə tə`liqat”, 2-ci cild, 27-ci məsələ; “Camiul-məsail”, 2-ci cild, səh. 480.

² Nuri, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 263; “Tovzihul-məsail”, 1777-ci məsələ.

³ Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 481.

⁴ Xamenei, “Əcvibə”, səh. 987; Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 314.

⁵ Behcətin kitabı.

⁶ Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 210, 214; “Tovzihul-məsail”, 1790 və 1779-cu məsələ; Sistani, “Minhacus-salehin”, 1-ci cild, 1223-cü məsələ; “Tovzihul-məsail”, 1701-ci məsələ.

⁷ Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1778-ci məsələ.

CEHİZİN XÜMSÜ

Sual ١١: Qızın ailəsi ehtiyaclı olduğu cehizi bir dəfəyə almaq imkanında deyil. Əgər iş qazancından tədricən cehiz alsalar, bu əşyalara xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei, Sistani, Nuri, Fazil və Vəhid: Əgər il ərzində, həmənlə ilin gəlirindən hazırlasalar və şənlərinə uyğun olsa xümsü yoxdur.^١

Safi və Behcət: Qızın ərə getmək yaşına yaxın olduğu vaxtda hazırlanan cehizə xüms düşür.^٢

Məkarim: Əvvəlcədən cehiz toplamaq adi xərclərdən və xalq arasında yayılmış bir iş, onu toplamamaq isə eyb hesab olunarsa xümsü yoxdur.^٣

Təbrizi: İzdivac ilində toplanan hissənin xümsü yoxdur. Əvvəlki illərdə hazırlanan hissənin isə vacib ehtiyata əsasən xümsü verilməlidir. Bəli, yetkinlik yaşına çatmazdan öncə ona bağışlanan əmlakın xümsünü vermək qıza vacib deyil.^٤

Sual ١٢: İl tamamlandıqdan sonra cehiz almaq üçün ehtiyat saxlanmış qazanc puluna (bir dəfəyə cehiz almağa imkan olmadığı üçün) xüms düşürmü?

İmam (r), Təbrizi, Safi, Sistani, Məkarim və Vəhid: Bəli, xüms düşür.^٥

^١ “Tovzihul-məsaili məracə”, ١٧٧٧-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ٩٠٥, ٩١٧; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ١٧٧٣-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ١٧٨٥-ci məsələ.

^٢ Safi, “Camiul-əhkam”, ١-ci cild, səh. ٧٤٨; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ١٣٩١-ci məsələ.

^٣ Məkarim, “İstiftaat”, ٢-ci cild, səh. ٥٤٨; “Tovzihul-məsaili məracə”, ٧٧٧-ci məsələ.

^٤ Təbrizi, “Tovzihul-məsail”, ١٧٨٦-ci məsələ; “İstiftaat”, səh. ٨٢٢.

^٥ İmam (r), “İstiftaat”, ١-ci cild, səh. ٢٥; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ٨٣٦, ٨٩١; Safi, “Camiul-əhkam”, ١-ci cild, səh. ٧٤٨; Məkarim, “İstiftaat”,

Nuri: Xümsü yoxdur.¹

Fazil və Behcət: Əgər ehtiyat yığılmış pul qısa müddət ərzində saxlanarsa (məsələn üç ilə qədər) xümsü yoxdur.²

Xamenei: Əgər yaxın gələcəkdə (məsələn, xüms ilindən iki-üç ay sonrayadək) cehiz almaq üçün ehtiyat pulu yığılarsa və onun xümsünü verdikdə cehiz almaq mümkün olmazsa, xümsü yoxdur.³

BƏYLİK ƏŞYALARININ XÜMSÜ

Sual 13: Oğlanların toydan öncə izdivac üçün topladığı əşyalar cehiz kimidirmi və xümsü yoxdurmu?

İmam (r), Xamenei, Fazil, Behcət və Nuri: Əgər ehtiyacları olduğu şeyləri lazım olan vaxtda hazırlaya bilmirlərsə və bu şeyləri həmin ilin gəlirindən hazırlayırlarsa, xümsü yoxdur.⁴

Təbrizi və Safi: Xüms düşür.⁵

Məkarim, Sistani və Vəhid: Əgər bu iş qızın cehizinin hazırlanması kimi xalq arasında yayılmış və adi xərc hesab olunarsa, xümsü yoxdur.⁶

¹ -ci cild, səh. 516; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1413-cü məsələ; Sistani, xüms, ş. 6.

² Nuri, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 380.

³ Fazil, “Camiul məsail”, 1-ci cild, səh. 448; Behcət, “Tozvihul-məsail”, səh. 391.

⁴ Xamenei, “Əcvibə”, səh. 86, 98.

⁵ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 23; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 91, 90; Fazil, “Camiul məsail”, 1-ci cild, səh. 448; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1391-ci məsələ; Nuri, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 334.

⁶ Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 88, 93; Safi, “Camiul-əhkam”, h. 1, səh. 44.

İZDİVAC PULUNUN XÜMSÜ

Sual ۶۴: İzdivac üçün saxlanmış pula xüms düşürmü?

İmam (r), Məkarim, Sistani, Təbrizi və Safi: Xüms düşür.^۱

Xamenei: Əgər yaxın gələcəkdə (məsələn xüms ilindən üç ay sonrayadək) həyata keçən izdivacın xərclərini ödəmək üçün ehtiyat pulu yığılırsa və xüms vermək bu şeylərin hazırlanmasına mane olursa, xümsü yoxdur.^۲

Nuri: Xümsü yoxdur.^۳

Fazil və Behcət: Əgər ehtiyat pulun yığılması qısa müddət ərzində və orta həddə (məsələn, üç ilə qədər) olarsa, xümsü yoxdur.^۴

^۱ Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۵۴۸; Sistani, “Minhac-us-salehin”, ۱-ci cild, ۱۲۲۸-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۸۰-ci məsələ.

^۲ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۲۴; Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۵۱۶; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۸۰; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۷۴۷; Sistani, xüms, ş. ۸.

^۳ Xamenei, “Əcvibə” səh. ۸۶۰, ۹۷۸.

^۴ Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۳۰.

^۵ Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh. ۷۴۸; Behcət, “Tivzihul-məsail”, ۱۳۹۱-ci məsələ.

ON BİRİNCİ FƏSİL

MAŞIN VƏ NƏQLİYYAT VASİTƏLƏRİNİN XÜMSÜ

NƏQLİYYAT VASİTƏLƏRİNİN XÜMSÜ

Sual ٦٥: Minik maşınına xüms düşürmü? Motosiklet və velosibet necə?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Əgər qazanc vasitəsi deyilsə, ona ehtiyac varsa, həmçinin özü və ailəsinin şəxsinə uyğundursa xümsü yoxdur.^١

Qeyd: Məsələ o hala aiddir ki, nəqliyyat vasitəsini həmin ilin qazancından əldə etsin.

Sual ٦٦: İş qazancından əldə edilmiş, bəzən şəxsi, bəzən isə yük daşımaq, kirayə və qazanc üçün istifadə olunan nəqliyyat vasitəsinə (məsələn, minik maşını və yük maşını) xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Şəxsinə uyğun olan və şəxsi ehtiyacları üçün istifadə etdiyi hissəsinə xüms düşür. Lakin qazanc məqsədi ilə istifadə olunan hissəsinə xüms düşür.^٢

Qeyd: Misal üçün nəqliyyat vasitəsinin dəyəri üç milyon manatdır. Bir şəxs ilin yarısını bu vasitədən qazanc məqsədi ilə istifadə etmiş, qalan altı ayı isə şəxsi ehtiyaclarına sərf etmişdir. Xüms ili tamamlandıqda nəqliyyat vasitəsinin dəyərinin yarısının xümsünü verməlidir. (Üç yüz min manat)

^١ “Ürvətül-vüsqa”, ٢-ci cild, ٦١-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ٩٢٣.

^٢ Fazil, “Camiul-məsail”, ١-ci cild, səh. ٧١١; Nuri, “İstiftaat”, ٢-ci cild, səh. ٣٣٩; Sistani, Xamenei, İmam (r), Məkarim, Behcət, Təbrizi və Safinin katibliyi.

Qeyd: Əgər nəqliyyat vasitəsini özü və ailəsinin yaşayış ehtiyacları üçün alıbsa və bə`zən təsadüf olaraq onunla qazanc əldə edirsə, xümsü yoxdur.

Sual ۶۷: İşçi maaşından minik maşını almışam ki, onunla qazanc əldə edib dolanışığımı idarə edəm. Çünki dolanışığım, üçün işçi maaşım kifayət etmir. Bu maşına xüms düşürmü?

İmam (r), Fazil, Sistani, Məkarim və Xamenei: Sərmayəyə xüms düşür. Əgər onun xümsünü verdikdə (hərçənd hissə-hissə) qalan hissə ilə dolanışığın idarə edə bilməzsə xümsü yoxdur.^۱

Nuri, Təbrizi və Behcət: Sərmayənin (maşın) dolanışığın idarəsi üçün zəruri olan miqdarına xüms düşür. Lakin qalan miqdarın xümsü verilməlidir.^۲

Safi və Vəhid: Sərmayəyə xüms düşür. Əgər xümsü ödədikdə dolanışığımı idarə edə bilmirsə, şər`i hakimə ödəyib sonradan ondan borc götürə bilər.^۳

Qeyd: Əlbəttə, maşınla işləməkdən əldə olunan qazanca xüms düşür.

MAŞIN SATIŞININ XÜMSÜ

Sual ۶۸: Mən bir il öncə ehtiyacım olduğu minik maşını almışdım. Sonradan onu satıb puluna yeni model maşın almışam. Yeni maşına verdiyim pulun qalan

^۱ “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ۵۹-cu məsələ; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh.۷۰۸, ۷۶۵; Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh.۵۴۳; Sistani, “Əl-məsailul-muntəxəbə”, ۵۸۸-ci məsələ; Xameneinin katibliyi.

^۲ Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۲۷۱; Təbrizi, “Əttə`liqə əla minhacis-salihin”, ۳۲-ci məsələ; “İstiftaat”, səh.۹۴۸; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۴۰۱-ci məsələ.

^۳ Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh.۶۴۷, ۶۵۶; Safi və Vəhidin katibliyi.

hissəsini də ilin gəlirindən ödəmişəm. Xüms verməliyəmmi?

İmam (r): Satdığınız birinci maşının pulunun xümsü dərhal verilməlidir. Əgər maşını yeni maşınla əvəz etsəniz, xümsü yoxdur.¹

(İmamdan (r) başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Əgər yeni avtomobilə ehtiyacınız varsa və şə`ninizə uyğun olarsa, xümsü yoxdur.²

Qeyd 1: Məsələ o hala aiddir ki, xüms ili tamamlanmamış satılmış maşının pulu ilə yeni maşın alsın. Əgər bu pul xüms ilinin sonunadək qalarsa, evin satış pulu sualının hökmündə olacaq.

Qeyd 2: Bə`zi mərcələr maşın sözünü işlətməsələr də, maşınla başqa ehtiyac olan vasitələr arasında bu cəhətdən fərq yoxdur.

AVTOMOBİL İSTİQRAZININ XÜMSÜ

Sual 19: Ehtiyac duyulan avtomobili almaq üçün hesaba köçürülən qazanc puluna il tamamlandıqda xüms düşürmü?

İmam (r), Sistani, Təbrizi, Safi və Vəhid: Xüms düşür.³

¹ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. ۷۲, ۷۴, ۱۷۳.

² Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. ۷۰۱; Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۴۲, 1-ci cild, səh. ۲۶۰; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۹۰; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. ۷۱۴; Sistani, “Minhacul-salehin”, 1-ci cild, 1123-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۸۶; Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. ۳۱۴; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1123-cü məsələ; Behcətin katibliyi.

³ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. ۹۸; Sistani, Təbrizi və Vəhidin katibliyi.

Məkarim: Əgər beh ünvanında hesaba köçürülərsə, xümsü yoxdur. Əmanət şəklində olarsa, xümsü var.¹

Behcət, Nuri, Fazil və Xamenei: Əgər maşına ehtiyac olarsa və onu yalnız hesaba pul köçürmək yolu ilə almaq mümkündürsə, xümsü yoxdur.²

Qeyd 1: Uyğun təşkilata köçürülən pulun qazancı olarsa, bir il ötdükdən sonra ona xüms düşür.

Qeyd 2: Qeyd olunmuş hökm yalnız avtomobilə yox, ehtiyac duyulan və pul köçürmək yolu ilə alınan hər bir vasitəyə şamil olunur.

Sual 10: Bir nəfər xüms ilinin ortalarında şəxsi istifadəsi üçün maşın alır. Əgər onu xüms ili tamamlandıqdan sonra təhvil götürərsə, xümsünü verməlidirmi?

(Sistanidən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Xeyr, xüms vermək lazım deyil.³

Sistani: Onun xümsünü günün qiyməti ilə verməlidir.⁴

Qeyd: Həzrət ayətullah Sistani əşyanın məuna xərclərindən olmasında hazırkı istifadəsini (xüms ilindən öncə) şərt bilir.

¹ Məkarimin katibliyi.

² Behcət, “Vəsəilətun-nicat”, 1389-cu məsələ; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 704; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 883; Nurinin katibliyi.

³ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 100; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1391-ci məsələ; Məkarim, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 232; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 704; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 883; Nuri, Safi, və Təbrizinin katibliyi.

⁴ Sistaninin katibliyi.

ON İKİNCİ FƏSİL

BORC GÖTÜRÜLMÜŞ PULUN XÜMSÜ

BANKDAN BORC GÖTÜRÜLMÜŞ PULUN XÜMSÜ

Sual ۱: Bankda borc kimi xeyriyyə məqsədi ilə verilən sərmayəyə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Borcun xüms ilinin sonunadək (iş qazancından) ödənən hissəsinə xüms düşür.^۱

Qeyd ۱: Götürülmüş borcdan əldə olunmuş qazanca (xüms ilindən artıq qaldıqda) xüms düşür.

Qeyd ۲: Əgər qeyd olunmuş sərmayəyə ehtiyac olarsa, bu (vaxtında bu barədə danışılmış) ehtiyac duyulan sərmayənin hökmünü daşıyır.

TƏLƏBƏLƏRƏ VERİLƏN BORCUN XÜMSÜ

Sual ۲: Tələbələrə verilən borca xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Əgər borcun hissələrini sonrakı illərdə əldə edərlərsə, xümsü yoxdur.^۲

^۱ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۱۶۰; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۶۷; Sistani, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۰۷-ci məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۷۲۷; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۷۹-cu məsələ; Məkarim, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۳۱۱; Təbrizi, “Siratun-nəcat”, ۱-ci cild, səh. ۱۳۸۹; Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۳۲; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh. ۸۴۳, “Tivzihul-məsaili mərəce”, ۱۷۸۸-cı məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۹۶-cı məsələ.

^۲ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۱۶۰; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۶۷; Məkarim, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۳۱۱; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۷۹-cu məsələ; Təbrizi, “Siratun-nicat”, ۱-ci cild, səh. ۱۳۸۹; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۷۲۷; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh. ۸۴۳; Sistani, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۰۷-ci məsələ; Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۳۲; Vəhidin katibliyi.

Qeyd 1: Borcun hissələri ödəndikdən sonra bir yerə toplanan məbləğə xüms düşür.

Qeyd 2: Qeyd olunmuş borcdan hasil olan gəlirə (xüms ilindən artıq qaldıqda) xüms düşür.

İZDİVAC ÜÇÜN VERİLƏN BORCUN XÜMSÜ

Sual 3: İzdivac üçün verilən borca xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Əgər borcun hissələrini sonrakı illərdə əldə edərlərsə, xümsü yoxdur.¹

Qeyd 1: Borcun hissələri ödəndikdən sonra bir yerə toplanmış məbləğə xüms düşür.

Qeyd 2: Qeyd olunmuş borcdan hasil olan gəlirə (xüms ilindən artıq qalarsa) xüms düşür.

SƏRMAYƏ ÜÇÜN GÖTÜRÜLƏN BORCUN XÜMSÜ

Sual 4: Sərmayəsini artırmaq üçün borc pul götürən şəxs öz borcunu ilin gəlirindən ödəyə bilərmi?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Xeyr, öz borcunu iş qazancından ödəyə bilməz, onun xümsünü verməlidir.²

XEYRİYYƏ MƏQSƏDİ İLƏ VERİLƏN (“QƏRZUL-HƏSNƏ”) BORCUN XÜMSÜ

Sual 5: İş qazancından əldə etdiyim və xeyriyyə məqsədi ilə başqasına borc verdiyim pulun xümsü varmı?

¹ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 160; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 177; Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 227; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 143; Sistani, “Tovzihul-məsail”, 1707-ci məsələ; Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 332; Vəhidin katibliyi.

² “Tovzihul-məsaili mərace”, 1711-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1714-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 177; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1717-ci məsələ.

Bütün müctəhidlərin rə`yi: Əgər xüms ilinin sonunda onu (əziyyətsiz) almaq mümkün olarsa, xümsü verilməlidir. Digər hallarda isə hər vaxt alarsa, dərhal xümsünü verməlidir.¹

¹ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 96; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 833; Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 319; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1379-cu məsələ; Sistani, “Minhacul-salehin”, 1-ci cild, səh. 1201; Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 372; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 946; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 870; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 621; Vəhidin katibliyi.

ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL

SİKKƏ VƏ QIZILIN XÜMSÜ

SİKKƏNİN XÜMSÜ

Sual ٧٦: “Bəhari-azadi” sikkələrinə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə'yi: Əgər iş qazancından əldə olunarsa və ilin xərclərindən artıq qalarsa xüms düşür.^١

Qeyd ١: “Bəhari-azadi” sikkəsi məunə xərclərindən (yaşayış xərclərindən) sayılmır. Ona görə də il tamamlandıqda ona xüms düşür.

Qeyd ٢: Hədiyyəyə xüms düşdüyünü hesab edən müctəhidlərin rə'yinə əsasən, əgər “Bəhare-azadi” sikkəsi bağışlanmış olsa və ilin xərcindən artıq qalarsa, xümsü verilməlidir.

QIZILIN XÜMSÜ

Sual ٧٧: Ehtiyat saxlanmış qızıla xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə'yi: Əgər iş qazancından alınıbsa və ondan heç cürə istifadə olunursa xüms ili tamamlandıqda, xümsü verilməlidir.^٢

^١ Fazil, “Camiul-məsail”, ١-ci cild, səh. ٦٤٩; “Ürvətül-vüsqa”, ٢-ci cild, ١-ci məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, ١-ci cild, səh. ٦٢٨; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ٩٥٢.

^٢ Fazil, “Camiul-məsail”, ١-ci cild, səh. ٨٦٨; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ٩٠٠; Safi, “Camiul-əhkam”, ١-ci cild, səh. ٦٢٣; Nuri, “İstiftaat”, ٢-ci cild, səh. ٣٣٦; Məkarim, “İstiftaat”, ١-ci cild, səh. ٣٠٦; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ٨٢٥; “Ürvətül-vüsqa”, ٢-ci cild, kitabul-xüms, ٦١-ci məsələ.

Qeyd: Əgər qızıl ona bəxş olunarsa və ya onu bağışlanmış pulla alarsa, hədiyyə hökmündədir. (Müraciət edin: Hədiyyənin xümsü hökmlərinə)

Sual ۷۸: Kişi üçün olan qızıl üzüyə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bəli, haram yolunda istifadə olunan pul məənə xərclərindən deyil və onun xümsü verilməlidir.^۱

Qeyd: Ağ qızıl (əsil platin) kişi üçün haram deyil və xümsü yoxdur.

ZİNƏT ƏŞYALARININ XÜMSÜ

Sual ۷۹: Ərin öz həyat yoldaşı üçün iş qazancından aldığı qadın zinət əşyaları və qızıla xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Əgər orta həddə və onun şə`ninə uyğun olarsa, xümsü yoxdur.^۲

Sual ۸۰: Bir xanım öz maaşından həmişə istifadə etdiyi zinət əşyaları və qızıl alır. Onun ərinin bu sahədə sərf etməyə pulu yoxdur. Qadın bu növ əşyaların xümsünü verməlidirmi?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Əgər orta həddə şə`ninə uyğun olarsa, xümsü yoxdur.^۳

^۱ “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ۶۱-ci məsələ; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh. ۹; Məkarim, “Tovzihul-məsail”, ۱۰۲۳-cü məsələ; Xameneinin katibliyi.

^۲ “Ürvətül-vüsqa”, ۱-ci cild, səh. ۶۱; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۰۰; Tovzihul-məsaili mərace”, ۱۷۷۰-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۸۳-cü məsələ.

^۳ “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ۸۳-cü məsələ; “Tovzihul-məsaili mərace”, ۱۷۰۷-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۹۸; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۸۳-cü məsələ.

Sual 11: Bir qədər qızıl hədiyyə alan və hal-hazırda ondan istifadə edən qadın, bu əşyaların xümsünü verməlidirmi?

İmam (r), Xamenei və Nuri: Xeyr, hədiyyəyə xüms düşmür.¹

Fazil, Təbrizi, Sistani, Behcət, Safi, Məkarim və Vəhid: Əgər qeyd olunmuş zinət alətləri ehtiyacına və şəxsinə uyğun olarsa, xümsü yoxdur.²

QIZIL SATIŞININ XÜMSÜ

Sual 12: Yoldaşım qızıl və zinət əşyaları alıb, mənə bağışlayır. Lakin bir neçə il istifadə etdikdən sonra onları satıram. Satılmış əşyaların puluna xüms düşürmü?

İmam (r), Xamenei, Məkarim, Fazil, Təbrizi, Sistani və Vəhid: Satılmış əşyanın puluna heç bir halda xüms düşmür.³

Sistani, Safi və Nuri: Alış qiyməti ilə satış qiymətinin fərqlinin miqdarı ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda, ona xüms düşür.⁴

¹ İmam (r), “Tovzihul-məsail”, 1403-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 800; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1429-cü məsələ.

² Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 306; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 123; “Tovzihul-məsaili mərace”, 1440-ci məsələ; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 123; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 140; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1443-cü məsələ.

³ İmam (r), “Tovzihul-məsail”, 1440 və 1403-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 808; Fazil, “Camiul-məsail”, 2-ci cild, səh. 480; Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 314; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 141; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1444-cü məsələ.

⁴ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1440 və 1441-ci məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 120; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1466-cü məsələ; “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 309.

Behcət: Əgər satılmış əşyanın pulu xüms ilindən artıq qalarsa, vacib ehtiyata əsasən ona xüms düşür.¹

Sual ۸۳: Qadının öz gəlirindən alıb bəzəndiyi zinət əşyalarına və qızıla satıldıqdan sonra xüms düşürmü?

İmam (r): Əgər həmin ildə (alış ili) satılırsa, xüms ilindən artıq qalan pulun xümsü verilməlidir. Əgər sonrakı illərdə satarsa dərhal onun xümsünü verməlidir.²

Nuri: Əgər həmin il (alış ili) satılırsa, xüms ilindən artıq qalan pulun xümsü verilməlidir. Əgər sonrakı illərdə satılırsa, onun puluna xüms düşür.³

Fazil: Əgər həmin il (alış ili) satılırsa, xüms ilindən artıq qalan pulun xümsü verilməlidir. Əgər sonrakı illərdə satılırsa (alış və satış qiymətinin fərfinin miqdarı) ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda xümsü verilməlidir.⁴

Sistani və Safi: Əgər həmin il (alış ili) satılırsa, xüms ilindən artıq qalan pulun vacib ehtiyata əsasən xümsü verilməlidir. Əgər sonrakı illərdə satılırsa (alış və satış qiymətinin fərfinin miqdarı) ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda xümsü verilməlidir.⁵

Xamenei və Məkarim: Onun satış puluna heç bir halda xüms düşür.⁶

¹ Behcətin katibliyi.

² İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۲۳, ۷۲, ۱۷۳.

³ Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۲۶۳; “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷۷-ci məsələ.

⁴ Fazil, “Camiul-məsail”, ۲-ci cild, səh. ۴۸۰; “Əttə’liqat ələl-Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ۶۷-ci məsələ.

⁵ Sistani, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۰۱-ci məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, ۱-ci cild, səh. ۶۲۰, ۷۱۰, ۷۱۴; “Tovzihul-məsail”, ۱۷۹۰ və ۱۷۷۹-cü məsələ.

⁶ Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۸۶; Məkarim, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۳۱۴.

Behcət: Satış pulu xüms ilindən artıq qalarsa, vacib ehtiyata əsasən xümsü verilməlidir.¹

Təbrizi: Alış və satış qiymətinin fərqinin miqdarı ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda, onun xümsü verilməlidir.²

Vəhid: Alış və satış qiymətinin fərqinin miqdarı ilin gəliri hesab olunur və xüms ilindən artıq qaldıqda, vacib ehtiyata əsasən, onun xümsü verilməlidir.³

¹ Behcətin katibliyi.

² Təbrizi, “İstiftaat”, səh. ۸۴۱.

³ Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷۸-ci məsələ.

ON DÖRDÜNCÜ FƏSİL

KİTAB VƏ KOMPÜTERİN XÜMSÜ

KİTABIN XÜMSÜ

Sual ¹ε: Kitaba xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə'yi: Əgər kitaba ehtiyacı olarsa və şə`ninə uyğun olarsa, xümsü yoxdur.¹

Sual ²o: Sonrakı kurslar üçün aldığım kitablara xüms düşürmü?

İmam (r) və Xamenei: Əgər bu kitabları almağa ehtiyacı olarsa və şə`ninə uyğun olarsa, xümsü yoxdur.²

Fazil, Behcət, Sistani və Nuri: Xüms düşür. Əgər bu kitabları sonrakı illərdə ala bilmirsinizsə, bu halda xümsü yoxdur.³

Təbrizi, Məkarim, Safi və Vəhid: Bəli, xüms düşür.⁴

Sual ³6 : Ehtiyacım olan kitabdan bir il istifadə etməsəm, ona xüms düşürmü?

(Sistani və Vəhiddən başqa) Bütün müctəhidlərin rə'yi: Əgər istifadə olunacağı gözlənilirsə

¹ “Ürvətül-vüsqa”, 2-ci cild, 11-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 199.

² İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 19; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 199.

³ Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 141; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1391-ci məsələ; Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 341; Sistaninin katibliyi.

⁴ Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 100; Məkarim, “Tovzihul-məsail”, 1007-ci məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 131, 144; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 143-cü məsələ.

və şəxsin şə'ninə uyğundursa, xümsü yoxdur. Baxmayaraq ki, təsadüf nəticəsində bir il istifadə olunmur.¹

Sistani və Vəhid: Xümsü verilməlidir.²

TƏHSİL VƏSAİTLƏRİNİN XÜMSÜ

Sual ¹⁷: Təhsil vasitələrinə (məsələn, dəftər və qələm) xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə`yi: Əgər qələm və dəftər istifadə olunmadan xüms ilindən artıq qalarsa ona xüms düşür.³

KOMPÜTERİN XÜMSÜ

Sual ¹⁸: Kompüter və ona aid avadanlığa xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə`yi: Əgər kompüter və ona aid avadanlığa ehtiyac duyularsa və eyni zamanda şəxsin şə'ninə uyğun olarsa xümsü yoxdur.⁴

Qeyd: Risalələrdə kompüter barəsində söhbət olunmasa da, qeyd olunmuş qayda hazırkı suala da tətbiq olunur.

Sual ¹⁹: Ehtiyacım olduğu üçün kompüter almışam. Lakin təsadüf nəticəsində bir il ondan istifadə etməmişəm. Ona xüms düşürmü?

¹ İmam (r), "İstiftaat", 1-ci cild, səh.91; Xamenei, "Əcvibə", səh.899; Fazil, "Camiul-məsail", 1-ci cild, səh.734; Təbrizi, "İstiftaat", səh.888; Nuri, "İstiftaat", 1-ci cild, səh.267; Safi, "Camiul-əhkam", 1-ci cild, səh.704; Məkarim, "Tovzihul-məsail", 1007-ci məsələ; Behcət, "Tovzihul-məsail", 1371-ci məsələ.

² Sistani və Vəhidin katibliyi.

³ "Ürvətül-vüsqa", 2-ci cild, 77-ci məsələ; Xamenei, "Əcvibə", səh.922.

⁴ "Ürvətül-vüsqa", 71-ci məsələ; Xamenei, "Əcvibə", səh.899.

(Vəhid və Sistanidən başqa) Bütün müctəhidlərin rə'yi: Əgər istifadə olunacağı gözlənilirsə və şəxsin şə'ninə uyğundursa, xümsü yoxdur. Baxmayaraq ki, təsadüf nəticəsində bir il istifadə olunmayıb.¹

Vəhid və Sistani: Xümsü verilməlidir.²

Qeyd: Mərcələrin risalə və istiftaatlarında qeyd olunmuş cavab kitab bərsindədir. Lakin bu cəhətdən kompüterlə kitab arasında heç bir fərq yoxdur.

KASET VƏ CD-NİN XÜMSÜ

Sual 90: CD və kasetə xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə'yi: Əgər CD və kasetə ehtiyac duyularsa, xümsü yoxdur.³

Qeyd 1: Əgər CD və kaset xüms ilinin sonunadək istifadə olunmazsa, ona xüms düşür.

Qeyd 2: Əxlaqsız və qadağa qoyulmuş CD və kasetlər haramdır. Bu növ CD və kasetlərə xüms düşür.

Qeyd 3: Risalələrdə CD və kaset bərsində danışılmasa da, qeyd olunmuş qayda hazırkı suala da tətbiq olunur.

¹ İmam (r), "İstiftaat", 1-ci cild, səh.91; Xamenei, "Əcvibə", səh.899; Fazil, "Camiul-məsail", 1-ci cild, səh.734; Təbrizi, "İstiftaat", səh.888; Nuri, "İstiftaat", 1-ci cild, səh.267; Safi, "Camiul-əhkam", 1-ci cild, səh.704; Məkarim, "Tovzihul-məsail", 1007-ci məsələ; Behcət, "Tovzihul-məsail", 1371-ci məsələ.

² Sistani və Vəhidin katibliyi.

³ "Ürvətül-vüsqa", 71-ci məsələ; Xamenei, "Əcvibə", səh.899.

ON BEŞİNCİ FƏSİL

XÜMSÜN ÖDƏNMƏSİ

XÜMSÜN ÖDƏNMƏ YERİ

Sual 91: Xümsü kimə verməliyik?

İmam (r): Öz mərcəyə təqlidinə (təqlid etdiyi müctəhidə) və ya onunla məsrəfdə kəmiyyət və keyfiyyət baxımından eyni nəzərdə olan müctəhidə ödəməlidir. Eyni zamanda mərcə təqlidinin icazə verdiyi yerlərə sərf edə bilər.¹

Xamenei: Gərək xümsü müsəlmanların vəliyyəti əmrinə (rəhbərinə) ya da onun vəkilinə versin. Əgər öz mərcə təqlidinin fətvasına əməl etsə də, vəzifəsi boynundan götürülür.²

Fazil, Nuri, Məkarim, Behcət və Vəhid: İmamın (ə) payını öz mərcə təqlidinə, ya da onunla məsrəfdə kəmiyyət və keyfiyyət baxımından eyni nəzərdə olan müctəhidə verməlidir. Eyni zamanda mərcəyə təqlidinin icazə verdiyi yerlərə sərf edə bilər. Seyidlərin payını isə vacib ehtiyata əsasən öz mərcəyə təqlidinə, ya da onun icazəsi ilə seyidlərə verməlidir.³

Təbrizi: İmamın (ə) səhmini öz mərcəyə təqlidinə və ya onun icazə verdiyi yerlərə çatdırmalıdır. Əgər başqa müctəhidə vermək istəsə vacib ehtiyata əsasən öz mərcəyə təqlidindən icazə almalıdır. Seyidlərin payını isə onların özünə vermək olar.⁴

¹ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1334-cü məsələ.

² Xamenei, “Əcvibə”, səh. 1004, 1005.

³ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1334-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1330-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1343-cü məsələ.

⁴ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1334-cü məsələ.

Sistani: İmamın (ə) səhmini öz mərcəyə təqlidinə və ya onun icazə verdiyi yerlərə çatdırılmalıdır. Vacib ehtiyata əsasən o ə`ləm və bütün cəhətlərdən agah mərcə olmalıdır. Seyidlərin səhmini isə onların özünə vermək olar.¹

Safi: İmamın (ə) səhmini öz mərcəyə təqlidinə və ya məsrəfdə kəmiyyət və keyfiyyət cəhətdən onunla eyni nəzərdə olan müctəhidə verməlidir. Eyni zamanda mərcəyə təqlidinin icazə verdiyi yerlərə sərf edə bilər. Seyidlərin payını onların özünə vermək olar.²

Qeyd: Xüms iki hissəyə bölünür. Onun yarısı imamın (ə) səhmi, yarısı isə seyidlərin səhmidir. Böyük ayətullahlar Sistani, Təbrizi və Safi seyidlərin səhmini ödəməkdə müctəhid icazəsini lazım bilmirlər.

XÜMS VƏ XEYİR İŞLƏR

Sual 92: Məsələni bilməmək və cahillik səbəbindən bir şəxs seyidlərin və mə`sum imamın (ə) səhmini xeyir bir işə sərf edib. Lakin bu işi camiuş-şərait müctəhidin icazəsi olmadan edib. Bu şəxs nə etməlidir?

Bütün müctəhidlərin rə`yi: Öz mərcəyə təqlidinə və ya onun nümayəndəsinə bu işini xatırlatmalıdır. Əgər o məsləhət görərsə bu şəxs vəzifəsini ödəmiş hesab olunacaq.³

İmamın səhmi məsələsi camiuş-şərait müctəhiddən asılı olduğu üçün bu işdə elm və cəhlin heç bir tə`siri yoxdur. Bu iş müctəhidin öhdəsinə buraxılmalıdır. Əgər

¹ Həmin mənbə.

² Həmin mənbə.

³ “Tovzihul-məsaili mərcə”, 134-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 130-cu məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 143-cü məsələ.

onun icazəsi olmadan sərf edərsə, bu məsələni onunla araya qoymalıdır.

XÜMS VƏ MƏDƏNİYYƏT İŞLƏRİ

Sual 93: Xümsü mədəniyyət işlərinə və elmi müəssisələrin və məktəblərin təmirinə sərf etmək olarmı?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Şər'i hakimin icazəsinə uyğun sərf olunmalıdır.¹

¹ “Tovzihul-məsaili mərəce”, 1143-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1130-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1143-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 1003, 1004.

ON ALTINCI FƏSİL

SEYİDLƏRİN PAYI

SEYİDLƏRİN PAYI

Sual ٩٤: Kişi öhdəsində olan xərclərin ödənməsi üçün seyid zövcəsinə və övladlarına (məsələn yemək və geyim üçün) seyid payından verə bilərmi?

(Məkarim, Xamenei və Vəhiddən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Vacib ehtiyata əsasən icazə verilmir.^١

Məkarim, Xamenei və Vəhid: Xeyir, icazə verilmir.^٢

Sual ٩٥: Kişi öz seyid zövcəsi və övladlarına onun öhdəsində olmayan xərclərinə sərf etmələri üçün seyid payından verə bilərmi?

İmam (r) və Xamenei: Şər'i hakimin icazəsi olmadan icazə verilmir.^٣

Behcət, Fazil, Məkarim, Nuri və Vəhid: İmamın (ə) payını şər'i hakimin icazəsi olmadan verməyə icazə yoxdur. Seyidlərin payını isə vacib ehtiyata əsasən şər'i hakimin icazəsi ilə verməlidir.^٤

^١ “Tovzihul-məsaili məracə”, ١٨٤١ və ١٨٤٢-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ١٨٣٧ və ١٨٣٨-ci məsələ; “Ürvətül-vüsqa”, ٢-ci cild, qismətül-xüms, ٥-ci məsələ.

^٢ “Tovzihul-məsaili məracə”, ١٨٤١ və ١٨٤٢-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ١٠٢١; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ١٨٥٠-ci məsələ.

^٣ “Ürvətül-vüsqa”, ٢-ci cild, qismətül-xüms, ٥-ci məsələ; “Tovzihul-məsaili məracə”, ١٨٤١, ١٨٤٢ və ١٨٣٤-cü məsələ; Xamenei “Əcvibə”, səh. ١٠١٧ və ١٠٢١.

^٤ “Tovzihul-məsaili məracə”, ١٨٣٤-cü məsələ; Məkarim, “İstiftaat”, ١-ci cild, səh. ٣٥٥; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ١٨٣٠, ١٨٣٧ və ١٨٣٨; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ١٨٤٣ və ١٨٥٠-ci məsələ.

Təbrizi, Sistani və Safi: Seyidlərin payını vermək olar. Lakin imamın (ə) payı şər'i hakimin icazəsi ilə verilməlidir.¹

Sual 96: Seyid ata övladının təhsil xərclərini xümsdən ödəyə bilərmi?

İmam (r) və Xamenei: Şər'i hakimin icazəsi olmadan icazə yoxdur.²

Behcət, Fazil, Məkarim, Nuri və Vəhid: İmamın (ə) payını şər'i hakimin icazəsi olmadan verməyə icazə yoxdur. Seyidlərin payı isə vacib ehtiyata əsasən şər'i hakimin icazəsi ilə verilməlidir.³

Təbrizi, Sistani və Safi: Seyidlərin payını vermək olar; lakin imamın (ə) payı şər'i hakimin icazəsi ilə verilməlidir.⁴

Qeyd: Təhsil xərcləri dolanışıq və vacib xərclərdən deyil.

Sual 97: Xümsü ehtiyacları seyid tələbəyə verə bilərmi?

İmam (r) və Xamenei: Şər'i hakimin icazəsi olmadan bu işə icazə yoxdur.⁵

Fazil, Nuri, Məkarim, Behcət və Vəhid: İmamın payını şər'i hakimin icazəsi olmadan vermək olmaz.

¹ "Tovzihul-məsaili məracə", 133-cü məsələ.

² Həmin mənbə, 133-cü məsələ; Xamenei, "Əcvibə", səh. 1017.

³ "Tovzihul-məsaili məracə", 133-cü məsələ; Məkarim, "İstiftaat", 1-ci cild, səh. 300; Nuri, "Tovzihul-məsail", 133-cü məsələ; Vəhid, "Tovzihul-məsail", 133-cü məsələ.

⁴ "Tovzihul-məsaili məracə", 133-cü məsələ.

⁵ Xamenei, "Əcvibə", səh. 1017; "Tovzihul-məsaili məracə", 133-cü məsələ.

Seyidlərin payı isə vacib ehtiyata əsasən şər'i hakimin icazəsilə verilməlidir.¹

Təbrizi, Sistani və Safi: Seyidlərin payını vermək olar. Lakin imamın (ə) payı şər'i hakimin icazəsi ilə verilməlidir.²

Sual 98: İlin xərcindən artıq ruzisi olan seyidə xüms vermək olarmı?

Bütün müctəhidlərin rə'yi: Xeyr, seyidlərin payının verilməsində fəqirliyin nəzərə alınması şərtidir.³

Sual 99: Seyidlərə illik xərclərindən artıq xüms vermək olarmı?

İmam (r), Xamenei, Fazil, Nuri, Sistani, Safi, Təbrizi və Vəhid: Vacib ehtiyata əsasən bu işə icazə yoxdur.⁴

Behcət: Bəli. Lakin müstəhəb ehtiyat budur ki, fəqir seyidə bir ilin xərcindən artıq verilməsin.⁵

Məkarim: Xeyir, icazə yoxdur.⁶

Sual 100: Günahkar seyidə xüms vermək olarmı?

(Behcət və Sistanidən başqa) Bütün müctəhidlərin rə'yi: Əgər xüms vermək onun günah etməyinə kömək olarsa, icazə verilmir.⁷

¹ "Tovzihul-məsaili mərace", 184-cü məsələ; Nuri, "Tovzihul-məsail", 130-cü məsələ; Vəhid, "Tovzihul-məsail", 184-cü məsələ.

² "Tovzihul-məsaili mərace", 184-cü məsələ.

³ "Tovzihul-məsaili mərace", 184-cü məsələ; Nuri, "Tovzihul-məsaili", 130-cü məsələ; Xamenei, "Əcvibə", səh. 102; Vəhid, "Tovzihul-məsail", 184-cü məsələ.

⁴ "Tovzihul-məsaili mərace", 184-cü məsələ; Nuri, "Tovzihul-məsail", 130-cü məsələ; Vəhid, "Tovzihul-məsail", 180-cü məsələ; Xameneinin katibliyi.

⁵ Behcət, "Tovzihul-məsail", 150-cü məsələ.

⁶ "Tə'liqat ələl-ürvət-il-vüsqa", kitabul-xüms, 3-cü fəsil, 7-cü məsələ.

Behcət və Sistani: Əgər xüms vermək onun günah etməsinə kömək olarsa vacib ehtiyata əsasən, icazə yoxdur.¹

SEYİD QADININ XÜMSÜ

Sual 101: Ərinin dolanışığı idarə edə bilməyən fəqir seyid qadına seyid payını vermək olarmı?

İmam (r) və Xamenei: Şər'i hakimin icazəsi olmadan icazə yoxdur.²

Behcət, Fazil, Məkarim, Nuri və Vəhid: Vacib ehtiyata əsasən şər'i hakimin icazəsi olmalıdır.³

Təbrizi, Sistani və Safi: Bəli, icazə verilir.⁴

Sual 102: Yalnız ana tərəfdən seyid olan kəsə seyid payı düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Xeyir, seyid payı yalnız ata tərəfindən seyid olan kəslərə düşür.⁵

¹ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1138-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 134-cü məsələ; “Təliqat ələl-ürvətül-vüsqa”, qismətul-xüms, 1-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1147-ci məsələ.

² “Tovzihul-məsaili mərace”, 1138-ci məsələ.

³ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1134-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 1017.

⁴ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1134-cü məsələ; Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 300; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1130 və 1139-cu məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1143 və 1102-ci məsələ.

⁵ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1134-cü məsələ.

⁶ “Ürvətül-vüsqa”, 1-ci cild, kitabul-xüms, 1-ci fəsil, 1-cü məsələ; Bütün müctəhidlərin katibliyi.

ON YEDDİNCİ FƏSİL

XÜMS VERMƏYİN ZAMAN VƏ ŞƏRTLƏRİ

XÜMSDƏ NİYYƏT

Sual ۱۰۳: Xüms verdikdə, Allaha yaxınlıq məqsədi şərtirmi?

(**Sistanidən başqa**) **Bütün müctəhidlərin rə`yi:** Bəli, Allaha yaxınlıq qəsdı şərtidir.^۱

Sistani: Vacib ehtiyata əsasən Allaha yaxınlıq məqsədi şərtidir.^۲

Qeyd: Xüms verdikdə Allaha yaxınlıq məqsədi bu deməkdir ki, xüms dünyəvi məqsədlər yox, Allahın əmrinin yerinə yetirilməsi üçün verilsin.

ŞƏMSİ VƏ QƏMƏRİ İL

Sual ۱۰۴: Xüms ili qəməri, yoxsa şəmsi illə olmalıdır?

(**Behcət və Vəhiddən başqa**) **Bütün müctəhidlərin rə`yi:** Bu iki il arasında fərq yoxdur və hər biri xüms ili ola bilər.^۳

Behcət: Şəmsi təqviminə uyğun iş görən əkinçi və onun kimi hər bir şəxs öz illik hesabını şəmsi təqvimlə götürə bilər, lakin digər şəxslər öz illik hesablarını qəməri ilə götürməlidirlər.^۴

^۱ Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۱۲; Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۴۴۷-ci məsələ; Məkarim, İmam (r), Xamenei, Fazil, Təbrizi və Safinin katibliyi.

^۲ Sistani, “Əl-məsailul-muntəxəbə”, ۶۲۰-ci məsələ.

^۳ “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶۲-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۹۹.

^۴ Behcət, “Tovzihul-məsail”, ۱۳۸۰-ci məsələ.

Vəhid: Vacib ehtiyata əsasən qəməri illə götürsünlər.¹

XÜMS İLİNİN BAŞLANGICI

Sual 100: Xüms ili hansı vaxtda başlamalıdır?

İmam (r), Xamenei, Fazil, Behcət və Safi: Gündəlik tədrici qazanc əldə edən (məsələn, tacir) şəxslərin işə başladıkları vaxt, fəhlə və işçilərin birinci maaşlarını aldıkları vaxt, əkinçi və onun kimilərin isə birinci məhsullarını əldə etdikləri zaman onlar üçün xüms ilinin başlanğıcıdır. Əgər bu qazanclar ilin xərcindən artıq qalarsa, xümsü verilməlidir.²

Məkarim, Nuri və Təbrizi: Hər bir şəxsin birinci qazancı onun xüms ilinin başlanğıcıdır. Əgər bu qazanc ilin gəlirindən artıq qalarsa, xümsü verilməlidir.³

Sistani və Vəhid: Hər bir kəsin işə başladığı gün onun xüms ilinin başlanğıcıdır. Əgər onun qazancı ilin xərcindən artıq qalarsa, xümsü verilməlidir.⁴

Sual 101: İl ərzində bir dəfə təsadüfən müamilə edən şəxsin xüms ili nə vaxt başlanır?

Bütün müctəhidlərin rəyi: İş, sənəti olmayan və təsadüfən müamilə edən şəxsin qazanc əldə etdiyi gün

¹ Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1380-ci məsələ.

² İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh.130; Xamenei, “Əcivəb”, səh.99; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh.87 və 88; Behcət, “Vəsiletun-nicat”, 1382-ci məsələ; Safi, “Tovzihul-məsail”, 1373-cü məsələ; “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh.708.

³ Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh.310; Təbrizi, “Əttəliqat əla minhacis-salehin”, 1381-ci məsələ; Məkarim, “Tovzihul-məsail”, 1387-ci məsələ.

⁴ Sistani, “Əl-məsailul-muntəxəbə”, 93-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1373-cü məsələ.

onun xüms ilinin başlanğıcıdır. Əgər onun qazancı ilin xərcindən artıq qalarsa, xümsü verilməlidir.¹

XÜMS İLİNİ DƏYİŞMƏK

Sual 107: Xüms ilinin hesab vaxtını dəyişmək olarmı?

(Xameneidən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: İlin hesabını istənilən qədər önə salmaq olar. Lakin şər'i hakimin icazəsi olmadan onu təxirə salmaq olmaz.²

Xamenei: Şər'i hakimin icazəsi olmadan xüms ilini önə və ya təxirə salmaq olmaz.³

Qeyd: Əlbəttə xüms sahiblərinə zərəri olmayan halda xüms ilini önə salmaq olar. Məsələn, ilin ortalarında qazancının xümsünü ayırsa, xüms ili üçün başlanğıc götürə bilər və bir il ötdükdən sonra ilin hesabını aparar.

SUBAY ŞƏXSİN XÜMS İLİ

Sual 108: Valideynləri ilə yaşayan subay cavanlara xüms ilini təyin etmək vacibdirmi?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Əgər subay cavanın şəxsi gəliri (az miqdarda olsa da) olarsa, ona xüms ili təyin edib illik gəlirini hesablamaq vacibdir. Əgər

¹ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1160-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1161-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1143-cü məsələ.

² Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh.303; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh.809; Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh.320; Sistani, “Əl-məsailul-müntəxəbə”, 111-ci məsələ; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh.120; İmam (r), Behcət və Təbrizinin katibliyi.

³ Xamenei, “Əcvibə”, səh.1000.

qazancından bir ilin sonunadək artıq qalarsa, xümsünü verməlidir.¹

Qeyd: Hədiyyə, mükafat və bu kimi digər gəlirlərə xüms düşdüyü hesab olunan halda uyğun xümsü gənclər də ödəməlidir.

YETKİNLİK YAŞINA ÇATMAMIŞ ŞƏXSLƏRİN XÜMS İLİ

Sual 109: Sərmayəsi olan və qazanc əldə edən yetkinlik yaşına çatmamış cavanlara xüms vacibdirmi?

İmam (r), Xamenei, Məkarim və Behcət: Vacib ehtiyata əsasən yetkinlik yaşına çatdıqdan sonra onun xümsünü verməlidir.²

Təbrizi: Xeyr, yetkinlik yaşına çatdıqdan sonra onun xümsünü vermək vacib deyil.³

Sistani, Fazil, Safi, Nuri və Vəhid: Bəli, xümsü vermək onun valideyninə vacibdir. Əgər valideyn onun xümsünü verməzsə, yetkinlik yaşına çatdıqdan sonra uşaq özü bu xümsü ödəməlidir.⁴

YOXSUL ŞƏXSİN XÜMS İLİ

Sual 110: İllik xərcindən az gəlir əldə edən şəxsin ilin sonunda bir qədər pulu və ya yeməyi artıq qalarsa, ona xüms ili təyin etmək və xüms vermək vacibdirmi?

¹ Xamenei, “Əcvibə”, səh. 996; “Tovzihul-məsail mərace”, 1402-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1418-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1460-ci məsələ.

² “Tovzihul-məsaili mərace”, 1494-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 1030.

³ Təbrizi, “Tovzihul-məsail”, 1802-ci məsələ.

⁴ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1494-cü məsələ; Nuri, “İstiftaət”, 2-ci cild, səh. 382; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1802-ci məsələ.

İmam (r), Xamenei, Fazil, Məkarim, Safi, Təbrizi, Sistani və Vəhid: Bəli, əgər onun qazancı il ərzində ehtiyaclarına sərf olmazsa və xüms ilindən artıq qalarsa, xümsü verilməlidir.¹

Behcət və Nuri: Xeyr. Əgər ilin sonunda pul və ya məounə xərclərindən olan bə`zi şeylər artıq qalarsa, onları öz ehtiyaclarına sərf edə bilər. Bu şeylərə xüms düşmür.²

BİR NEÇƏ SƏNƏTİ OLAN ŞƏXSİN XÜMS İLİ

Sual 111: Mənim iki sənətim var. Həm dərs deyirəm, həm də maşınla işləyirəm. Sənətlərimin hər biri üçün ayrıca hesab vaxtı tə`yin edə bilərəmmi?

(Məkarimdən başqa) Bütün müctəhidlərin rə`yi: Bəli.³

Məkarim: Xeyr, gərək hər iki sənətin gəlirini ilin sonunda birlikdə hesab etsin.⁴

¹ Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 107; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 996; Məkarim, “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 308; İmam (r), Təbrizi, Safi, Sistani və Vəhidin katibliyi.

² Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 318; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1400-cü məsələ.

³ İmam (r), “Təhrirul-vəsilə”, 1-ci cild, “Əl-Xamis”, 12-ci məsələ; Nuri, “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 319; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 996; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 997; Təbrizi, “Siratun-nəcat”, 2-ci cild, səh. 996; Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 110; “Tovzihul-məsaili mərace”, 1443-cü məsələ; Behcət, “Vəsilətun-nicat”, 1384-cü məsələ; Sistaninin katibliyi.

⁴ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1443-cü məsələ.

ON SƏKKİZİNCİ FƏSİL

XÜMSÜN HESABLANMASI

XÜMSÜN HESABLANMASI

Sual 112: Xümsün hesablanma yolunu bildirin.

Əkinçilər, işçilər, fəhlələr, tacirlər və hər bir qazanc əldə edən şəxs üçün özünə xüms ili təyin etmək vacibdir. Xüms aşağıdakı şəkildə hesablanmalıdır:

Birinci qazandıqdan (əlbəttə xüms ilinin başlanmasında mərcələr arasında fikir ayrılığı var. Müraciət edin: Xüms ilinin zamanı bölməsinə) bir il ötdükdən sonra, həmin gün ilin hesab günüdür. Mə'nə xərclərindən istifadə olunduqda əsası aradan gedən (məsələn, yemək, yuyucu maddələr, dəftər, qələm və sair) hər bir şey xüms ilindən artıq qalarsa və bazarda dəyəri olarsa, günün qiyməti ilə xümsü verilməlidir. Mə'nə xərclərindən olan, lakin istifadə olunduqda əsası aradan getməyən (məsələn, xalça, soyuducu, nəqliyyat vasitəsi və sair) şeylərə bir il ötdükdən sonra xüms düşür.¹

Misal: Bir işçi 1000-ci ilin may ayının axırında birinci maaşını alır. Onun illik hesabı 1001-ci il may ayının axırına düşür. Bu tarixdə 10 kq dügü, 5 kq ləpə və 50 manat pul artıq qalır. O bu şeylərin hər birinin beşdə birini ayıraraq xüms verə bilər. Bu şeylərin qiymətini günün qiyməti ilə hesab edib, beşdə bir hissəsini nağd pul şəklində ödəməyə icazə verilir.

Qeyd 1: Sənəti və ya işi olmayan bir kəs təsadüfən müamələ edib qazanc əldə edərsə (qazanc əldə etdiyi

¹ "Ürvətül-vüsqa", 1-ci cild, babul xüms, 112-ci məsələ.

vaxtdan bir il keçdikdən sonra) ilin xərcindən artıq qalan hissənin xümsünü verməlidir.¹

Qeyd ۲: Bə`zi gəlirlərin xümsü barəsində (məsələn, şəhid ailələrinin maaşı, hədiyyə, bank mükafatı və s.) mərcə təqlidlər arasında fikir ayrılığı var. Bu barədə hədiyyənin xümsü bölməsində danışıldı.

Qeyd ۳: İlin ortasında, qazanc əldə edən kimi onun xümsünü verə bilər. Bir il gözləmək lazım deyil.

Sual ۱۱۳: İş qazancı olan, lakin indiyədək xüms verməyən şəxs hesab aparıb əmlakının xümsünü vermək istəyir. Bu şəxs necə əməl etməlidir?

Bütün müctəhidlərin rə`yi: Əgər öz gəlirindən aldığı ehtiyacı olmayan şeylərin alışı vaxtından bir il keçibsə, onların xümsünü verməlidir. Lakin ev və digər ehtiyac olan şeyləri qazanc ilinin ortasında aldığını bilərsə, bu şeylərin xümsünü vermək lazım deyil. Əgər bu şeyləri qazanc ilinin ortasında, yoxsa qazanc ili tamamlandıqdan sonra aldığını bilməzsə vacib ehtiyata əsasən şər`i hakim və ya onun nümayəndəsi ilə müsaliyə (məfhumlar və istilahlər bölməsinə müraciət edin) etməlidir. Bu qayda ilə bütün şübhəli malını hesablayır və şər`i hakim onun xüms borcunun təxmini miqdarını tə`yin edərək onunla müsaliyə edir. Tə`yin olunmuş borc ödəndikdən sonra bütün əmlakı pak olur.^۲

Qeyd ۱: Ayətullah Safi və ayətullah Nuri şər`i hakimlə müsaliyə etməyi müstəhəb ehtiyat hesab edirlər.

¹ “Tovzihul-məsaili mərcə”, ۱۷۶-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۶-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷-cü məsələ.

^۲ “Tovzihul-məsaili mərcə”, ۱۷۹-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۸۰-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۹-cü məsələ; Xamenei, “Əcviyə”, səh. ۹۳۴, ۹۳۷.

Ayətullah Xamenei isə şər'i hakimlə müsalihə etməyi vacib sayır.

Qeyd ۲: Bə'zi mərcələr hədiyyə, mükafat və sair gəlirlərin iş qazancı hökmündə olduğunu hesab edirlər. (hədiyyə bölməsinə müraciət edin)

Qeyd ۳: Xüms ilinin başlanğıcı və hansı tarixdə ilin hesabının aparılması məsələsində mərcələr arasında fikir ayrılığı var. (Xüms ilinin başlanğıcı bölməsinə müraciət edin).

XÜMSÜN ÇIXILMASI

Sual ۱۱۴: Sabit maaş alan (məsələn, işçi və fəhlə) və xümsü verilmiş pul ilə dolanışq xərclərini təmin edən şəxslər dolanışığa xərclədikləri məbləği sonrakı ayların maaşından çıxıb, ilin sonunda artıq qalan miqdarın xümsünü verə bilirlərmi?

Misal üçün ۱۰۰ ۰۰۰ manat xümsü verilmiş pul dolanışığa xərclənir. Eyni zamanda ۱۲۰ ۰۰۰ manat yeni maaş alınır. Xüms ili tamamlandıqda yalnız ۲۰ ۰۰۰ manatın xümsünü ödəməyə icazə verilirmi?

İmam (r), Məkarim, Safi və Xamenei: Xeyr. Xərclənən məbləği sonrakı maaşlardan çıxmaq olmaz. Qeyd olunmuş halda ۱۲۰ ۰۰۰ manatın xümsü verilməlidir.^۱

Sistani, Behcət, Fazil və Nuri: Bəli. Xərclənən məbləği sonrakı ayların maaşından çıxmaq olar. Qeyd

^۱ İmam (r), "İstiftaat", ۱-ci cild, xüms, səh. ۲۰۲ və ۱۴۳; Xamenei, "Əcivibə", səh. ۱۰۲۰ və ۱۰۲۷; Safi, "Camiul-əhkam", ۲-ci cild, səh. ۶۱۳; Məkarim, "Tovzihul-məsail", ۱۰۰-ə-cü məsələ.

olunmuş halda, yalnız ۲۰۰۰۰ manatın xümsünü ödəməyə icazə verilir.^۱

Vəhid və Təbrizi: Xümsü verilmiş pulu xərclənməmişdən öncə maaşını alarsa və sonra xümsü verilmiş pulu xərcləyərsə xərclədiyi məbləği aldığı maaşdan çıxsa bilər. Lakin xümsü verilmiş pulu dolanışığına xərclədikdən sonra maaşını alarsa bu xərcləri aldığı maaşdan çıxsa bilməz.^۲

Sual ۱۱۰: Xüms ilinin sonunda bir miqdar ərzaq (məsələn ۲۰ kq dügü ۳ paket yağ və bir qutu çay) artıq qalır və xümsü verilir. Sonra bu şeylər il ərzində sərf olunur və yenidən bir miqdar ərzaq (məsələn, ۵۰ kq dügü, beş qutu yağ və üç qutu çay) alınır. Bu ərzaqın az bir hissəsi istifadə olunur. Əgər xüms ilinin sonunda ۳۰ kq dügü, ۴ qutu yağ və iki qutu çay qalarsa, nə qədər xüms verilməlidir? Artıq qalmış bütün ərzaqa xüms düşürmü? Yoxsa keçən ildən qalmış ərzaq (xümsü verilmiş ərzaq) bu ərzaqlardan çıxılmalı və yalnız ۱۰ kq düyü, bir qutu yağ və bir qutu çayın xümsü verilməlidir?

İmam (r), Məkarim, Təbrizi, Safi və Xamenei: Keçən ildən artıq qalmış bütün ərzaqın xümsü verilməlidir. Xümsü verilmiş ərzaqı bu ilki artıq qalan ərzaqdan çıxmaq olmaz. Beləliklə, qeyd olunmuş halda ۳۰ kq dügü, ۴ qutu yağ və ۲ qutu çayın xümsü verilməlidir.^۳

^۱ Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh.۷۸۹; ۲-ci cild, səh.۲۸۷; Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh.۲۰۹; ۲-ci cild, səh.۳۱۴; Sistani və Behcətin kitabliyi.

^۲ Təbrizi, “Siratun-nəcat”, ۱-ci cild, səh.۵۰۷, ۴۰۷; Vəhidin kitabliyi.

^۳ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, xüms, səh.۲۰۲ və ۱۴۳; Xamenei, “Əcvibə”, səh.۱۰۲۵ və ۱۰۲۷; Safi, “Camiul-əhkam”, ۲-ci cild, səh.۶۱۳; Məkarim, “Tovzihul-məsail”, ۱۰۰-ə-cü məsələ; Təbrizi, “Siratun-nəcat”, ۱-ci cild, səh.۵۰۷ və ۴۰۷; Vəhidin kitabliyi.

Sistani, Behcət, Fazil və Nuri: Xümsü verilmiş ərzaqı bu il artıq qalmış ərzaqdan çıxsa bilər. Qeyd olunmuş halda yalnız ۱۰ kq dügü, bir qutu yağ və bir qutu çayın xümsü verilməlidir.^۱

ƏMLAKIN XÜMSÜ

Sual ۱۱۶: Xüms ilinin sonunda bir qədər ərzaq artıq qalmışdır. Bu ərzağın xümsü hazırkı qiymətlə hesab olunmalıdır, yoxsa alış qiyməti ilə hesab etmək kifayət edər?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Hazırkı qiymətlə hesab olunmalıdır.^۲

Sual ۱۱۷: Bir şəxsin iki növ bir-birindən fərqli malı var. (Birin xümsü verilib o birisinin verilməyib). Bu şəxs öz illik xərcini yalnız xümsü verilməmiş pul ilə təmin edib, xümsü verilmiş pulu ehtiyata saxlaya bilərmi?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Bəli. Bu işə icazə verilir.^۳

BORCUN XÜMSÜ

Sual ۱۱۸: Bir şəxs dolanışiq ehtiyacları üçün bir miqdar borc götürüb istifadə edir. Bu şəxs ilin sonunda borclu olduğu məbləği gəlirindən çıxsa bilərmi?

^۱ Fazil, “Camiul-məsail”, ۲-ci cild, səh. ۴۸۶ və ۴۸۷; ۱-ci cild, səh. ۷۸۹; Nuri, “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۲۹۰; ۲-ci cild, səh. ۳۱۴; Sistani və Behcətin katibliyi.

^۲ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۱۷۷-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷-cü məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۶۲; Behcətin katibliyi.

^۳ “Tovzihul-məsaili məracə”, ۱۷۷-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۱۰۲۰; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ۱۷۷-cü məsələ.

İmam (r), Məkarim, Nuri və Sistani: Əgər sonrakı ilin ehtiyacları üçün borc götürübsə, bu məbləği ilin gəlirindən çıxmaq bilər. Lakin onun götürdüyü borc əvvəlki illərin ehtiyacı üçün olubsa, bu məbləği ilin gəlirindən çıxmaq olmaz. Lakin öz borcunu ilin gəliri ilə ödəyə bilər ki, bu məbləğə xüms düşməsin.¹

Təbrizi və Vəhid: Əgər öz borcunu ilin sonunadək ödəməzsə, bu məbləği ilin gəlirindən çıxma bilməz. Əgər qazanc əldə ediləndən sonra borc götürülərsə, bu işə icazə verilir.²

Fazil, Behcət, Xamenei və Safi: Bəli. Xüms düşür. Və öz borcunu ilin gəlirindən çıxma bilməz. Öz borcunu ilin gəliri ilə ödəyə bilər ki, bu məbləğə xüms düşməsin.³

Qeyd: Mərcelərin risalələrindəki tərkiblərdə “kəsr” sözü ilə “əda” sözü arasında fərq var və bu sözləri birləri ilə qatışdırmaq olmaz.

HİSSƏ-HİSSƏ ÖDƏNƏN BORCUN XÜMSÜ

Sual 119: Bir şəxs dolanışq xərclərini uzun müddət ərzində (məsələn, 3 il) hissə-hissə ödənən borc ilə təmin edir. Bu şəxs xüms ilinin sonunda bütün borcunu ilin gəlirindən çıxma bilərmə?

¹ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1387 və 1388-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1383 və 1384-ci məsələ.

² Təbrizi, “Tovzihul-məsail”, 1390-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1394-cü məsələ.

³ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1387 və 1388-ci məsələ; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1406 və 1407-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 864; Safi, “Tovzihul-məsail”, 1390 və 1396-cı məsələ.

İmam (r), Məkarim, Nuri və Sistani: Xeyr. Yalnız borcun bu il ödənməli olan hissəsi ilin xərcindən hesab olunur.¹

Fazil, Xamenei, Safi, Behcət və Təbrizi: Xeyr. Yalnız həmin il ödənen hissələr (borc şəklində ödənen) ilin xərclərindən hesab olunur və illik gəlirdən çıxılır.²

ÖLMÜŞ ŞƏXSİN ƏMLAKININ XÜMSÜ

Sual 120: İş qazancı olan bir şəxs ilin ortasında dünyadan gedir. Onun əmlakının xümsünü necə hesab etməlidirlər?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Əgər üzərində xüms gələn əmlakı olarsa ölən kimi ilin sonunu gözləmədən bu əmlakın xümsü verilməlidir.³

¹ İmam (r), “İstiftaat”, 1-ci cild, səh. 167; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1782-ci məsələ; “İstiftaat”, 2-ci cild, səh. 332; Sistani, “Tovzihul-məsail”, 1707-ci məsələ; Məkarim, “Tovzihul-məsail”, 1014-cü məsələ.

² Fazil, “Camiul-məsail”, 1-ci cild, səh. 440; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 464; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 229 və 230; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1407 və 1408-ci məsələ; Təbrizi, “İstiftaat”, səh. 470.

³ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1777-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1763-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 463; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1770-ci məsələ.

ON DOQQUZUNCU FƏSİL

XÜMSDƏN QAÇMAQ

XÜMS VƏ DOLANIŞIQ XƏRCLƏRİ

Sual ۱۲۱: Əgər (xüms verməmək üçün) qazancımızı elə bir şəkildə xərcləsək ki, ilin sonuna heç bir şey qalmasın, yenə də xüms düşürmü?

Bütün müctəhidlərin rə'yi: Əgər öz şə'ninə uyğun və israf etmədən xərcləyərsə, xümsü yoxdur.^۱

XÜMS VƏ BAĞIŞLAMA

Sual ۱۲۲: İl tamamlanmadan öncə öz əmlakını xümsdən qaçmaq məqsədi ilə həyat yoldaşına bağışlayır; xüms ili tamamlandıqdan sonra isə o yenidən həmin pulu ərinə bağışlayır. Bu işə icazə verilirmi?

(Məkarimdən başqa) Bütün müctəhidlərin rə'yi: Xeyr. Gərək ilin sonunda onun xümsünü versin.^۲

Məkarim: Vacib ehtiyata əsasən ilin sonunda onun xümsünü verməlidir.^۳

Sual ۱۲۳: Bir şəxs il tamamlanmamışdan öncə əmlakının bir hissəsini üzərinə xüms gəlməməsi üçün öz həyat yoldaşına bağışlayır. Bu işə icazə verilirmi?

^۱ “Ürvətül-vüsqa”, ۲-ci cild, ۲۲-ci məsələ; “Tovzihul-məsaili mərace”, ۱۲۲-cü məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, ۱۲۲-cü məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۹۰۳.

^۲ İmam (r), “İstiftaat”, ۱-ci cild, səh. ۱۲۲; Nuri, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۳۰۲; Fazil, “Camiul-məsail”, ۱-ci cild, səh. ۸۳۰; Təbrizi, “Sıratun-nəcat”, ۲-ci cild, səh. ۸۰۰; Xamenei, “Əcvibə”, səh. ۸۰۶; Sistani, Behcət və Safinin katibliyi.

^۳ Məkarim, “İstiftaat”, ۲-ci cild, səh. ۸۰۰.

Bütün müctəhidlərin rə'yi: Əgər həqiqətən bağışlayarsa və bu məbləğ onun şə'ninə uyğun olarsa icazə verilir və xümsü yoxdur.¹

XÜMS VƏ MEHRİYYƏ

Sual 124: Bir şəxs həyat yoldaşına borclu olduğu mehriyyəni (üzərinə xüms düşməməsi üçün) ilin gəlirindən ona verə bilərmi?

Bütün müctəhidlərin rə'yi: Bəli, verə bilər.²

¹ “Ürvətül-vüsqa”, 3-cü cild, 12-ci məsələ; Məkarim, “İstiftaat”, 3-cü cild, səh. 576; Safi, “Camiul-əhkam”, 1-ci cild, səh. 132; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 800; Sistani, Behcət və Təbrizi, Sistani və Vəhidin kitabliyi.

² Xamenei, “Əcvibə”, səh. 873; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1382 və 1383-cü məsələ; “Tovzihul-məsaili mərəce”, 1386 və 1387-ci məsələ; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1394 və 1395-ci məsələ.

İYİRMİNCİ FƏSİL

XÜMSÜ VERİLMƏMİŞ ƏMLAK

XÜMSÜ VERİLMƏMİŞ ƏMLAKDAN İSTİFADƏ ETMƏK

Sual 120: Xümsü verilməmiş maldan istifadə etmək olarmı?

(Təbrizi və Vəhiddən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Xeyir. Üzərinə xüms gəlmiş malın xümsü verilməyənədək şər'i hakimin icazəsi olmadan ondan istifadə etmək olmaz. Baxmayaraq ki, xümsü vermək məqsədi olsun.¹

Təbrizi: Əgər xüms vermək məqsədi olmasa, üzərinə xüms gəlmiş maldan şər'i hakimin icazəsi olmadan istifadə etmək olmaz. Əgər xüms vermək məqsədi olarsa, vacib ehtiyata əsasən bu maldan istifadə etmək olmaz.²

Vəhid: Xeyir. Xümsü verilməyənədək üzərinə xüms gəlmiş maldan şər'i hakimin icazəsi olmadan istifadə etmək olmaz. Baxmayaraq ki, xümsü vermək məqsədi olsun! Malının xümsünü verməmiş şəxs onu, xümsünü vermək üçün satmağa və öz payından istifadə etməyə ixtiyarlıdır.³

Sual 121: Bir şəxs üzərinə xüms gəlmiş mallardan istifadə etmək üçün xümsü öhdəsinə götürüb xüms əhlinə borclu qala bilərmi?

Bütün müctəhidlərin rəyi: Xeyr. Müctəhidin (ya da onun nümayəndəsinin) icazəsi olmadan və ya ona

¹ "Tovzihul-məsaili məracə", 1190-cı məsələ; Xamenei, "Əcvibə", səh. 936; Nuri, "Tovzihul-məsail", 1197-cı məsələ.

² "Tovzihul-məsaili məracə", 1190-cı məsələ.

³ Vəhid, "Tovzihul-məsail", 1198-ci məsələ.

ödəyib sonradan borc götürmək yolundan istifadə etmədən bu maldan istifadə etməyə icazə verilmir.¹

XÜMSÜ TƏRK EDƏN ŞƏXSLƏ ÜNSİYYƏT

Sual 127: Xüms verməyən ailə ilə gəl-get etməyin hökmü nədir?

(Sistani, Təbrizi və Vəhiddən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Bu şəxslərlə gəl-get etməyin eybi yoxdur. Əgər yeməklərinə xüms düşdüyünü yəqin etməzsə yemək verməyə də icazə verilir. Tə`sirli olacağını ehtimal verərsə, onları düz yola də`vət etsin.²

Sistani və Təbrizi: Onlarla ünsiyyət saxlamağın eybi yoxdur və yeməklərdən istifadə edə bilər, əgər tə`sirli olacağını ehtimal verərsə, onları düzgün yola də`vət etsin.³

Vəhid: Onlarla ünsiyyət saxlamağın eybi yoxdur. Əgər yeməklərinə xüms düşdüyünü yəqin etməsə və şəkki olarsa vacib ehtiyata əsasən bu yeməklərdən istifadə etməyə icazə verilmir.⁴

XÜMSÜ TƏRK ETMİŞ VALİDEYN

Sual 128: Əgər ata xüms məsələsinə riayət etməsə, onun himayəsi altında olan şəxslərə xüms vermək vacibdirmi?

¹ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1291 və 1292-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1287 və 1288-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 982; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1299-cü məsələ.

² “Tovzihul-məsaili mərace”, 1290-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1291-ci məsələ; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1208-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 932 və 933.

³ “Tovzihul-məsaili mərace”, 1290-ci məsələ.

⁴ Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1203-cü məsələ.

(Sistani, Təbrizi və Vəhiddən başqa) Bütün müctəhidlərin rə'yi: Onun əmlakına xüms düşdüyünə yəqinləri olmasa bu mallardan istifadə etməyə icazə verilir və onların üzərinə heç bir vəzifə düşmür.¹

Sistani və Təbrizi: Onların üzərində heç bir vəzifə yoxdur və onun yeməyindən istifadə edə bilirlər.²

Vəhid: Yeməklərə xüms düşdüyünə yəqinləri olmasa və şəkk etsələr, vacib ehtiyata əsasən onları yeməyə icazə verilmir.³

XÜMSÜ VERİLMƏMİŞ YEMƏK

Sual 129: Qonaqlıqda yediyimiz xümsü verilməmiş yeməklərin hökmü nədir?

(Sistani və Təbrizdən başqa) Bütün müctəhidlərin rə'yi: Xümsü verilmədən və ya şər'i hakimin icazəsi olmadan bu yeməklərdən istifadə etməyə icazə verilmir.⁴

Sistani və Təbrizi: Qonaqların bu yeməkdən istifadə etməyinin eybi yoxdur. Lakin ev sahibi xümsə cavabdehdir.⁵

Qeyd: Ayətullah Məkarim, “İstiftaat” kitabında xümsü verilməmiş yeməkdən istifadə edib onun xümsünün ehtiyacı seydilərə verilməsinə icazə verir.⁶

¹ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1190-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1191-ci məsələ; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1408-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 932, 933 və 928.

² “Tovzihul-məsaili məracə”, 1190-ci məsələ.

³ Vəhid, “Tovzihul-məsail” 1803-cü məsələ.

⁴ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1190-ci məsələ; Nuri, “Tovzihul-məsail”, 1191-ci məsələ; Xamenei, “Əcvibə”, səh. 930 və 928; Vəhid, “Tovzihul-məsail”, 1803-cü məsələ; Behcət, “Tovzihul-məsail”, 1407-ci məsələ, katiblik.

⁵ “Tovzihul-məsaili məracə”, 1163 və 1190-ci məsələ.

XÜMSÜ TƏRK ETMİŞ ŞƏXSİN EVİNDƏ NAMAZ QILMAQ

Sual ۱۳۰: Xüms verməyən şəxsin evində namaz qılmaq olarmı?

(Vəhid, Sistani və Təbrizidən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Əgər onun evinə xüms düşdüyünə yəqini olmasa, eybi yoxdur.^۱

Sistani və Təbrizi: Xeyr. Eybi yoxdur.^۲

Vəhid: Bu evə xüms düşüb düşmədiyinə şəkk edərsə vacib ehtiyata əsasən burada namaz qılmağa icazə yoxdur.^۳

XÜMSÜ VERİLMƏMİŞ YERDƏ NAMAZ QILMAQ

Sual ۱۳۱: Şəxsi sərmayə olan və xümsü verilməyən yerdə namaz qılmağın hökmü nədir?

(Təbrizi və Sistanidən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Qəsb hökmündədir və bu yerdə qılınan namaz batildir. Amma şər'i hakim icazə versə olar.^۴

^۱ "İstiftaat", ۲-ci cild, səh. ۵۷۰.

^۲ "Tovzihul-məsaili mərəce", ۱۷۹۰-ci məsələ; Nuri, "Tovzihul-məsail", ۱۷۹۱-ci məsələ; Behcət, "Tovzihul-məsail", ۱۴۰۸-ci məsələ; Xamenei, "Əcvibə", səh. ۹۳۲.

^۳ "Tovzihul-məsaili mərəce", ۱۷۹۰-ci məsələ.

^۴ Vəhid, "Tovzihul-məsail", ۱۸۰۳-cü məsələ.

^۵ "Tovzihul-məsaili mərəce", ۸۷۳, ۱۷۹۰, ۱۷۹۰ və ۱۸۳۴-cü məsələ; Behcət, "Tovzihul-məsail", ۱۴۰۸ və ۱۴۰۹-cü məsələ; Behcət, "Vəsiletun-nicat", ۱-ci cild, səh. ۷۳۱; Nuri, "Tovzihul-məsail", ۸۷۴, ۱۷۸۶ və ۱۷۹۱-ci məsələ; Xamenei, "Əcvibə", səh. ۳۷۳, ۹۲۸, ۹۳۲ və ۹۳۳; Vəhid, "Tovzihul-məsail", ۸۸۰, ۱۷۹۸ və ۱۸۰۳-cü məsələ; katiblik.

Təbrizi və Sistani: Yerın sahibinin namazı batildir. Lakin başqalarının namazı düzgündür.¹

XÜMS VERMƏYƏN ÖLÜNÜN ƏMLAKI

Sual 132: Atam dünyadan gedib. Onun əmlakının xümsünü vermədiyini bilirəm. Mənim vəzifəm nədir?

(Vəhid, Təbrizi və Sistanidən başqa) Bütün müctəhidlərin rəyi: Onun xümsünü verməlisiniz.² Lakin ölmüş şəxsin xüms verməyə əqidəsi olmasa (qeyri şiə məzhəb və dinlərin ardıcılıları kimi) bu işə ehtiyac yoxdur.

Təbrizi: Onun xümsünü vermək vacib deyil.³

Sistani: Onun xümsünü verməlidir. Amma ölmüş şəxsin xüms verməyə əqidəsi olmayıbsa (qeyri şiə məzhəb və dinlərin ardıcılıları kimi) və ya xüms vermirmişsə (bəzi şiələr kimi) onun əmlakının xümsünü vermək vacib deyil.⁴

Vəhid: Onun xümsünü şər'i hakimin icazəsi ilə verməlisiniz. Amma ölmüş şəxsin xüms verməyə əqidəsi olmayıbsa (qeyri şiə məzhəb və dinlərin ardıcılıları kimi) onun xümsünü vermək vacib deyil.⁵

ÖLMÜŞ ŞƏXSİN EVİNDƏ NAMAZ QILMAQ

Sual 133: Xüms borcu olan ölmüş şəxsin evində namaz qılmaq olarmı?

İmam (r) və Fazil: Bu evdən istifadə etmək haram və bu evdə qılınan namaz batildir. Amma onun borcunu

¹ "Tovzihul-məsaili mərace", 873, 1790 və 1790-ci məsələ; Təbrizi, "İstiftaat", səh. 860.

² "Tovzihul-məsaili mərace", 1700-ci məsələ; Xamenei, "Əcvibə", səh. 683; Nuri, "Tovzihul-məsail", 1701 və 1760-cı məsələ; "Tovzihul-məsaili mərace", 1764-cü məsələ.

³ Təbrizi, "Tovzihul-məsail", 1764-cü məsələ.

⁴ Sistani, "Tovzihul-məsail", 1764-cü məsələ.

⁵ Vəhid, "Tovzihul-məsail", 1763-cü məsələ.

versələr və ya səhlənkarlıq etmədən vermək fikirləri olsa evdən istifadə etməyə və burada namaz qılmağa icazə verilir.¹

Nuri və Safi: Bu evdən istifadə etmək haram və burada qılınan namaz batildir. Amma onun borcunu versələr və ya borcu verməyə zamin dursalar (elə bir şəkildə ki, ölmüş şəxsin boynundan götürülsün) evdən istifadə etmək və orada namaz qılmağa icazə verilir.²

Təbrizi: Bu evdən istifadə etmək haram və orada qılınan namaz batildir. Amma onun borcunu versələr və ya borcu verməyə zamin dursalar evdən istifadə etmək və orada namaz qılmaq olar.³

Sistani: Vərəsəsinin icazəsi ilə bu evdən qılınan namaz səhihdir.⁴

Məkarim: Bu yerdən istifadə etmək haram və orada qılınan namaz batildir. Lakin onun borcunu versələr evdən istifadə etmək və orada namaz qılmaq olar.⁵

Vəhid: Əgər mərhumun malının miqdarı onun verəcəyi xümsün miqdarından çox olmasa onun evindən istifadə etmək və orada namaz qılmaq batildir. Yalnız xüms borcu ödəndikdən və ödənişlə bağlı öhdəçiliyi şərxî hakim qəbul etdikdən sonra mümkün olar. Bu halda varisin icazəsi ilə maldan sərf etmək və evdən namaz qılmağın eybi yoxdur.⁶

¹ “Tovzihul-məsaili məracə”, ʌʌʁ-ci məsələ.

² Nuri, “Tovzihul-məsail”, ʌʌʁ-cı məsələ; Safi, “Tovzihul-məsail”, ʌʌʁ-cü məsələ.

³ Təbrizi, “Tovzihul-məsail”, ʌʌʁ-cü məsələ.

⁴ Sistani, “Tovzihul-məsail”, ʌʌʁ-cü məsələ.

⁵ Məkarim, “Tovzihul-məsail”, ʌʌʁ-cü məsələ.

⁶ Vəhid, “Tovzihul-məsail”, ʌʌʁ-ci məsələ.

Mündəricat

MÜQƏDDİMƏ	۳
BİRİNCİ FƏSİL	۶
XÜMSÜN MƏQAMI	۶
XÜMSÜN ƏHƏMİYYƏTİ	۶
XÜMSÜN ZƏRURİLİK DƏLİLİ	۷
XÜMS NƏ VAXT VACİB OLDU?	۹
XÜMSÜN FƏLSƏFƏSİ	۱۰
XÜMS VƏ SEYİDLƏR	۱۳
İKİNCİ FƏSİL	۱۵
MƏFHUMLAR VƏ TERMİNLƏR	۱۵
“MƏUNƏ” SÖZÜNÜN MƏFHUMU	۱۵
XÜMS VƏ VERGİ	۱۵
MÜSALİHƏ	۱۶
XÜMS İLİ	۱۶
ÖDƏYİB BƏRC GÖTÜRMƏK	۱۷

ÜÇÜNCÜ FƏSİL.....	18
MAAŞ VƏ GƏLİR XÜMSÜ.....	18
MAAŞ ALANLARIN XÜMSÜ.....	18
İBTİDAİ SİNİF MÜƏLLİMİNİN XÜMSÜ.....	19
TƏLƏBƏNİN QAZANCININ XÜMSÜ.....	19
TƏLƏBƏ TƏQAÜDÜNÜN XÜMSÜ.....	19
TƏLƏBƏYƏ YARDIMIN XÜMSÜ.....	20
ZƏHMƏT HAQQININ XÜMSÜ.....	20
ŞƏHİD AİLƏSİNİN XÜMSÜ.....	21
TƏQAÜDÜN XÜMSÜ.....	21
TƏXİRƏ SALINMIŞ MAAŞIN XÜMSÜ.....	22
QADININ GƏLİRİNİN XÜMSÜ.....	23
DÖRDÜNCÜ FƏSİL.....	24
SƏRMAYƏ VƏ İŞ ALƏTLƏRİNİN XÜMSÜ.....	24
İŞ YERİNİN XÜMSÜ.....	24
İŞ ALƏTLƏRİNİN XÜMSÜ.....	24
BANKA QOYULMUŞ PULUN XÜMSÜ.....	25
SƏRMAYƏNİN XÜMSÜ.....	26
QALXMIŞ QIYMƏTİN XÜMSÜ.....	26
MOBİL TELEFONUN XÜMSÜ.....	27
BEŞİNCİ FƏSİL.....	28
HƏDİYYƏ, BAYRAM PAYI VƏ MÜKAFATIN XÜMSÜ.....	28
HƏDİYYƏNİN XÜMSÜ.....	28
XÜMS VƏ DİN ARDICILLARI.....	29
SOVQATIN XÜMSÜ.....	29
MÜKAFATIN XÜMSÜ.....	29
DÖVLƏTİN BAYRAM HƏDİYYƏSİNİN XÜMSÜ.....	31
İŞÇİLƏRƏ VERİLƏN QIYMƏTLİ KAĞIZIN XÜMSÜ.....	32
TƏLƏBƏLƏRƏ VERİLƏN QIYMƏTLİ KAĞIZIN XÜMSÜ.....	32
TƏQAÜDÇÜLƏRƏ VERİLƏN HƏDİYYƏNİN XÜMSÜ.....	33
TƏHSİL XƏRCİNİN XÜMSÜ.....	33
ALTINCI FƏSİL.....	35
MEHRİYYƏ VƏ İRSİN XÜMSÜ.....	35
MEHRİYYƏNİN XÜMSÜ.....	35
İRSİN XÜMSÜ.....	35
YEDDİNCİ FƏSİL.....	37
EHTİYAT PULUN XÜMSÜ.....	37
EHTİYAT PULUN XÜMSÜ.....	37
EV ALMAQ ÜÇÜN YİGİLMİŞ PULUN XÜMSÜ.....	38

SƏKKİZİNCİ FƏSİL.....	٤٠
HƏCC VƏ ZİYARƏT XÜMSÜ	٤٠
HƏCC QƏBZİNİN XÜMSÜ	٤٠
ÜMRƏ HƏCCİNİN QƏBZİNİN XÜMSÜ.....	٤٠
ZİYARƏT ÜÇÜN TOPLANAN EHTİYAT PULUNUN XÜMSÜ ..	٤١
DOQQUZUNCU FƏSİL.....	٤٢
TORPAQ VƏ MƏSKƏN XÜMSÜ	٤٢
TORPAQ XÜMSÜ	٤٢
TİKİLİNİN XÜMSÜ	٤٣
SATILMIŞ EVİN XÜMSÜ	٤٤
İCARƏNİN XÜMSÜ.....	٤٤
“RƏHN” XÜMSÜ	٤٦
ONUNCU FƏSİL.....	٤٨
YAŞAYIŞ VƏ TOY VASİTƏLƏRİNİN XÜMSÜ	٤٨
YAŞAYIŞ VASİTƏLƏRİNİN XÜMSÜ	٤٨
CEHİZİN XÜMSÜ	٥١
BƏYLİK ƏŞYALARININ XÜMSÜ	٥٢
İZDİVAC PULUNUN XÜMSÜ	٥٣
ON BİRİNCİ FƏSİL.....	٥٤
MAŞIN VƏ NƏQLİYYAT VASİTƏLƏRİNİN XÜMSÜ	٥٤
NƏQLİYYAT VASİTƏLƏRİNİN XÜMSÜ	٥٤
MAŞIN SATIŞININ XÜMSÜ	٥٥
AVTOMOBİL İSTİQRAZININ XÜMSÜ	٥٦
ON İKİNCİ FƏSİL	٥٨
BÖRC GÖTÜRÜLMÜŞ PULUN XÜMSÜ.....	٥٨
BANKDAN BÖRC GÖTÜRÜLMÜŞ PULUN XÜMSÜ.....	٥٨
TƏLƏBƏLƏRƏ VERİLƏN BÖRCÜN XÜMSÜ	٥٨
İZDİVAC ÜÇÜN VERİLƏN BÖRCÜN XÜMSÜ.....	٥٩
SƏRMAYƏ ÜÇÜN GÖTÜRÜLƏN BÖRCÜN XÜMSÜ	٥٩
XEYRİYYƏ MƏQSƏDİ İLƏ VERİLƏN (“QƏRZUL-HƏSNƏ”) BÖRCÜN XÜMSÜ.....	٥٩
ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL.....	٦١
SİKKƏ VƏ QIZILIN XÜMSÜ	٦١
SİKKƏNİN XÜMSÜ	٦١
QIZILIN XÜMSÜ.....	٦١
ZİNƏT ƏŞYALARININ XÜMSÜ	٦٢
QIZIL SATIŞININ XÜMSÜ	٦٣
ON DÖRDÜNCÜ FƏSİL	٦٦
KİTAB VƏ KOMPÜTERİN XÜMSÜ	٦٦

KİTABIN XÜMSÜ.....	66
TƏHSİL VƏSAİTLƏRİNİN XÜMSÜ	67
KOMPÜTERİN XÜMSÜ	67
KASET VƏ CD-NİN XÜMSÜ	68
ON BEŞİNCİ FƏSİL	69
XÜMSÜN ÖDƏNMƏSİ.....	69
XÜMSÜN ÖDƏNMƏ YERİ	69
XÜMS VƏ XEYİR İŞLƏR.....	70
XÜMS VƏ MƏDƏNİYYƏT İŞLƏRİ	71
ON ALTINCI FƏSİL	72
SEYİDLƏRİN PAYI	72
SEYİDLƏRİN PAYI	72
SEYİD QADININ XÜMSÜ.....	70
ON YEDDİNCİ FƏSİL.....	76
XÜMS VERMƏYİN ZAMAN VƏ ŞƏRTLƏRİ	76
XÜMSDƏ NİYYƏT	76
ŞƏMSİ VƏ QƏMƏRİ İL.....	76
XÜMS İLİNİN BAŞLANGICI.....	77
XÜMS İLİNİ DƏYİŞMƏK	78
SUBAY ŞƏXSİN XÜMS İLİ	78
YETKİNLİK YAŞINA ÇATMAMIŞ ŞƏXSLƏRİN XÜMS İLİ	79
YOXSUL ŞƏXSİN XÜMS İLİ.....	79
BİR NEÇƏ SƏNƏTİ OLAN ŞƏXSİN XÜMS İLİ.....	80
ON SƏKKİZİNCİ FƏSİL	81
XÜMSÜN HESABLANMASI	81
XÜMSÜN HESABLANMASI	81
XÜMSÜN ÇIXILMASI.....	83
ƏMLAKIN XÜMSÜ	80
BORCUN XÜMSÜ.....	80
HİSSƏ-HİSSƏ ÖDƏNƏN BORCUN XÜMSÜ	86
ÖLMÜŞ ŞƏXSİN ƏMLAKININ XÜMSÜ	87
ON DOQQUZUNCU FƏSİL.....	88
XÜMSDƏN QAÇMAQ.....	88
XÜMS VƏ DOLANIŞIQ XƏRCLƏRİ	88
XÜMS VƏ BAĞIŞLAMA	88
XÜMS VƏ MEHRİYYƏ	89
İYİRMİNCİ FƏSİL.....	90
XÜMSÜ VERİLMƏMİŞ ƏMLAK.....	90
XÜMSÜ VERİLMƏMİŞ ƏMLAKDAN İSTİFADƏ ETMƏK.....	90

XÜMSÜ TƏRK EDƏN ŞƏXSLƏ ÜNSİYYƏT.....	91
XÜMSÜ TƏRK ETMİŞ VALİDEYN	91
XÜMSÜ VERİLMƏMİŞ YEMƏK.....	92
XÜMSÜ TƏRK ETMİŞ ŞƏXSİN EVİNDƏ NAMAZ QILMAQ.....	93
XÜMSÜ VERİLMƏMİŞ YERDƏ NAMAZ QILMAQ	93
XÜMS VERMƏYƏN ÖLÜNÜN ƏMLAKI.....	94
ÖLMÜŞ ŞƏXSİN EVİNDƏ NAMAZ QILMAQ.....	94